

I

(Akty ustawodawcze)

ROZPORZĄDZENIA

ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2021/1529

z dnia 15 września 2021 r.

ustanawiające Instrument Pomocy Przedakcesyjnej (IPA III)

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 212 ust. 2,

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

po przekazaniu projektu aktu ustawodawczego parlamentom narodowym,

uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego ⁽¹⁾,

uwzględniając opinię Komitetu Regionów ⁽²⁾,

stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą ⁽³⁾,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 231/2014 ⁽⁴⁾ utraciło moc z dniem 31 grudnia 2020 r. W celu zachowania skuteczności działań zewnętrznych Unii należy utrzymać ramy planowania i udzielania pomocy zewnętrznej na lata 2021–2027.
- (2) Celem instrumentu pomocy przedakcesyjnej jest przygotowanie beneficjentów do przyszłego członkostwa w Unii i wsparcie ich procesu akcesyjnego. W związku z tym zasadnicze znaczenie ma ustanowienie dla beneficjentów wymienionych w załączniku I specjalnego instrumentu pomocy przedakcesyjnej na lata 2021–2027 (IPA III), by wspierać rozszerzenie, przy jednoczesnym zapewnieniu, aby cele i funkcjonowanie tego instrumentu były zgodne z ogólnymi celami działań zewnętrznych Unii ustanowionymi w art. 21 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), w tym poszanowaniem podstawowych praw i zasad, a także ochroną i propagowaniem praw człowieka, demokracji i praworządności, oraz aby były wobec nich komplementarne. Instrument ten powinien być również komplementarny wobec Instrumentu Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej – Globalny wymiar Europy (ISWMR), ustanowionego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/947 ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Dz.U. C 110 z 22.3.2019, s. 156.

⁽²⁾ Dz.U. C 86 z 7.3.2019, s. 295.

⁽³⁾ Stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 27 marca 2019 r. (Dz.U. C 108 z 26.3.2021, s. 409) oraz stanowisko Rady w pierwszym czytaniu z dnia 7 września 2021 r. (dotychczas nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym). Stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 15 września 2021 r. (dotychczas nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym).

⁽⁴⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 231/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające Instrument Pomocy Przedakcesyjnej (IPA II) (Dz.U. L 77 z 15.3.2014, s. 11).

⁽⁵⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/947 z dnia 9 czerwca 2021 r. ustanawiające Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej – Globalny Wymiar Europy, zmieniające i uchylające decyzję Parlamentu Europejskiego i Rady nr 466/2014/UE oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1601 i rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 480/2009 (Dz.U. L 209 z 14.6.2021, s. 1).

- (3) Art. 49 TUE stanowi, że każde państwo europejskie, które szanuje wartości poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, praworządności, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości, i zobowiązuje się wspierać te wartości, może złożyć wniosek o członkostwo w Unii. Wartości te są wspólne państwom członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn.
- (4) Państwo europejskie, które złożyło wniosek o przystąpienie do Unii, może zostać jej członkiem dopiero wtedy, gdy zostanie potwierdzone, że spełnia ono całkowicie kryteria przystąpienia ustalone podczas szczytu Rady Europejskiej w Kopenhadze w czerwcu 1993 r. (zwane dalej „kryteriami kopenhaskimi”) i o ile Unia ma zdolność do przyjęcia nowego członka. Kryteria kopenhaskie odnoszą się do stabilności instytucji gwarantujących demokrację, praworządność, prawa człowieka oraz poszanowanie i ochronę mniejszości, istnienia funkcjonującej gospodarki rynkowej oraz możliwości radzenia sobie z presją konkurencyjną i siłami rynkowymi wewnątrz Unii, a także zdolności do przyjęcia nie tylko praw, ale i obowiązków wynikających z Traktatów, w tym do realizacji celów unii politycznej, gospodarczej i walutowej.
- (5) Unijna polityka rozszerzenia jest narzędziem strategicznego zaangażowania na rzecz pokoju, bezpieczeństwa, stabilności i dobrobytu w Europie; dzięki niej Unia zyskuje lepszą pozycję, by mierzyć się z globalnymi wyzwaniami. Polityka ta zwiększa też możliwości gospodarcze i handlowe, co jest korzystne zarówno dla Unii, jak i krajów ubiegających się o członkostwo, jednocześnie zapewniając stopniowe przemiany zachodzące u beneficjentów. Perspektywa członkostwa w Unii ma ogromny transformacyjny wpływ i prowadzi do pozytywnych przemian demokratycznych, politycznych, gospodarczych i społecznych.
- (6) Podstawą procesu rozszerzenia są określone kryteria oraz sprawiedliwa i rygorystyczna warunkowość. Każdy beneficjent jest oceniany według własnych osiągnięć. Ocena poczynionych postępów oraz wskazanie niedociągnięć mają stanowić dla beneficjentów wymienionych w załączniku I bodźce i wskazówki, które pozwolą im kontynuować niezbędne, daleko idące reformy. Dla realizacji możliwości rozszerzenia niezbędne jest zdecydowane przywiązanie do zasady „najpierw kwestie podstawowe”. Podejście zgodne z zasadą „najpierw kwestie podstawowe” łączy nacisk na praworządność i prawa podstawowe z dwoma innymi istotnymi obszarami procesu akcesyjnego: zarządzaniem gospodarczym – zwróceniem szczególnej uwagi na rozwój gospodarczy i poprawę konkurencyjności – oraz wzmocnieniem instytucji demokratycznych i reformą administracji publicznej. Każda z tych trzech podstawowych kwestii ma zasadnicze znaczenie dla procesów reform realizowanych przez beneficjentów wymienionych w załączniku I i odpowiada na podstawowe obawy ich mieszkańców. Postęp poszczególnych krajów ubiegających się o członkostwo zależy od tego, czy szanują one wartości Unii, i od ich zdolności do podjęcia i realizacji niezbędnych reform w celu dostosowania ich systemów politycznych, instytucjonalnych, prawnych, administracyjnych i gospodarczych do przepisów, norm, polityk i praktyk Unii.
- (7) Stosunki dobrosąsiedzkie i współpraca regionalna to zasadnicze elementy procesu rozszerzenia, które mają decydujące znaczenie dla bezpieczeństwa i stabilności całej Unii. Ważne jest również ostateczne, inkluzywne i wiążące rozstrzygnięcie sporów dwustronnych.
- (8) Przyjęcie podstawowych europejskich wartości i zobowiązanie się do ich przestrzegania to decyzja, którą muszą podjąć wszyscy partnerzy aspirujący do członkostwa w Unii. W związku z tym partnerzy powinni przyjąć na siebie odpowiedzialność i zobowiązać się w pełni do przestrzegania europejskich wartości, a także do utrzymywania ładu światowego, opartego na zasadach i wartościach, oraz energicznego realizowania niezbędnych reform w interesie swoich mieszkańców. Obejmuje to stopniowe dostosowywanie się do założeń wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii, w szczególności w obszarach istotnych wspólnych interesów, takich jak środki ograniczające i przewyżczanie dezinformacji oraz innych zagrożeń hybrydowych.
- (9) W komunikacie z dnia 6 lutego 2018 r. zatytułowanym „Wiarygodna perspektywa rozszerzenia dla Bałkanów Zachodnich oraz zwiększone zaangażowanie UE w tym regionie” Komisja podkreśliła zdecydowanie wyrażaną, opartą na zasługach perspektywę członkostwa Bałkanów Zachodnich w Unii. W dniu 5 lutego 2020 r. Komisja przedstawiła zrewidowaną metodologię procesu akcesyjnego w komunikacie zatytułowanym „Usprawnienie procesu akcesyjnego – wiarygodna perspektywa członkostwa w UE dla państw regionu Bałkanów Zachodnich”, który został zatwierdzony przez Radę. Komisja przedstawiła również plan gospodarczy i inwestycyjny dla Bałkanów Zachodnich na rzecz ożywienia gospodarczego po kryzysie związanym z COVID-19 w perspektywie długoterminowej.
- (10) W deklaracji z Sofii z dnia 17 maja 2018 r. i deklaracji z Zagrzebia z dnia 6 maja 2020 r. Unia i jej państwa członkowskie po raz kolejny zapewniły o swoim jednoznacznym poparciu dla europejskiej perspektywy Bałkanów Zachodnich i o swoim zaangażowaniu na wszystkich szczeblach, by wspierać przemiany polityczne, gospodarcze i społeczne w regionie. W deklaracji z Zagrzebia Unia i jej państwa członkowskie potwierdziły swoją głęboką solidarność z partnerami z Bałkanów Zachodnich, szczególnie w kontekście kryzysu związanego z COVID-19.

- (11) Rada Europejska przyznała status kraju kandydującego Republice Albanii, Islandii, Czarnogórze, Republice Macedonii Północnej, Republice Serbii oraz Republice Turcji. Potwierdziła ona europejską perspektywę Bałkanów Zachodnich w oparciu o proces stabilizacji i stowarzyszenia, który nadal stanowi wspólne ramy stosunków z Bałkanami Zachodnimi. Bez uszczerbku dla stanowisk w sprawie statusu lub dla wszelkich przyszłych decyzji, które podejmie Rada Europejska lub Rada, kraje korzystające z takiej europejskiej perspektywy, którym nie przyznano statusu kraju kandydującego, mogą być uznawane za potencjalnych kandydatów wyłącznie do celów niniejszego rozporządzenia. W marcu 2015 r. rząd Islandii zwrócił się do Unii, aby nie uważała Islandii za kraj kandydujący, jednak oficjalnie nie wycofał wniosku Islandii o członkostwo.
- (12) Pomoc powinna również być udzielana zgodnie z umowami zawieranymi przez Unię z beneficjentami wymienionymi w załączniku I. Pomoc udzielana na podstawie niniejszego rozporządzenia powinna przed wszystkim pozwolić beneficjentom wymienionym w załączniku I wzmocnić instytucje demokratyczne oraz praworządność, przeprowadzić reformę sądownictwa i administracji publicznej, zapewnić poszanowanie praw podstawowych, w tym praw osób należących do mniejszości, oraz propagować równość płci, tolerancję, włączenie społeczne i zasadę niedyskryminacji, w tym w odniesieniu do osób w szczególnie trudnej sytuacji, dzieci i osób z niepełnosprawnościami. Powinna ona również wspierać rozwój społecznej gospodarki rynkowej zgodnie z kluczowymi zasadami i prawami określonymi w Europejskim filarze praw socjalnych uroczyste ogłoszonym i podpisanym w dniu 17 listopada 2017 r. przez Parlament Europejski, Radę i Komisję⁽⁶⁾. Pomoc nie powinna dotyczyć żadnych działań przyczyniających się do jakichkolwiek form segregacji lub wykluczenia społecznego.
- (13) W związku z tym, że stosunki dobrosąsiedzkie i współpraca regionalna to zasadnicze elementy procesu rozszerzenia, pomoc powinna również nadal wspierać wysiłki beneficjentów wymienionych w załączniku I na rzecz zacieśnienia regionalnej, makroregionalnej i transgranicznej współpracy oraz przyspieszenia rozwoju terytorialnego, w tym poprzez realizowanie unijnych strategii makroregionalnych. Programy te powinny przyczynić się w większym stopniu do dobrego eksponowania pomocy w Unii i w państwach beneficjentach wymienionych w załączniku I. Pomoc udzielana na podstawie niniejszego rozporządzenia powinna również wspomagać rozwój gospodarczy i społeczny beneficjentów oraz ich zarządzanie gospodarcze, wspierać integrację gospodarczą z jednolitym rynkiem Unii, w tym współpracę celną, propagować otwarty i sprawiedliwy handel, wzmacniający agendę na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu – w tym poprzez realizację polityk w dziedzinie rozwoju regionalnego i polityki spójności, polityk w dziedzinie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, polityki społecznej i polityki zatrudnienia, w tym mobilności pracowników – rozwój gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego oraz wspierać badania i innowacje, także w kontekście inicjatywy przewodniej z 2018 r. „Agenda cyfrowa dla Bałkanów Zachodnich”.
- (14) Działania realizowane w ramach IPA III powinny wspierać pojednanie, budowanie pokoju i zapobieganie konfliktom poprzez wysiłki mediacyjne, środki budowy zaufania, oraz procesy, które promują sprawiedliwość, poszukiwanie prawdy, reparacje i gwarancje niepowtórzenia.
- (15) Pomoc udzielana na podstawie niniejszego rozporządzenia powinna być wykorzystywana do zwiększania bezpieczeństwa zdrowotnego i gotowości na wypadek stanu zagrożenia zdrowia publicznego, jak również do podejmowania działań – w uzupełnieniu innych instrumentów unijnych – w odpowiedzi na silny wstrząs gospodarczy wywołany pandemią COVID-19 oraz do łagodzenia jej poważnych skutków społeczno-gospodarczych poprzez uruchomienie zasobów w celu przyspieszenia odbudowy gospodarczej regionu.
- (16) Szczególny nacisk należy położyć na tworzenie dalszych możliwości dla młodzieży, w tym młodych pracowników, zapewniając przy tym, aby możliwości takie przyczyniały się do społeczno-gospodarczego rozwoju beneficjentów wymienionych w załączniku I. Pomoc udzielana na podstawie niniejszego rozporządzenia powinna też mieć na celu rozwiązanie problemu drenażu mózgow.
- (17) Wysiłki Unii na rzecz wspierania – z wykorzystaniem finansowania w ramach IPA III – postępów w reformach realizowanych przez beneficjentów wymienionych w załączniku I powinny być przedmiotem odpowiednich działań komunikacyjnych prowadzonych przez tych beneficjentów, jak również przez Unię. W tym względzie Unia powinna zintensyfikować działania komunikacyjne i promocyjne, aby zapewnić eksponowanie finansowania w ramach IPA III.
- (18) Unia powinna udzielać – korzystając z doświadczenia państw członkowskich – wsparcia w zakresie transformacji w związku z przystąpieniem na rzecz beneficjentów wymienionych w załączniku I. Współpraca taka powinna w szczególności obejmować wymianę doświadczeń zgromadzonych przez państwa członkowskie w trakcie ich własnych procesów reform.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 428 z 13.12.2017, s. 10.

- (19) Wzmacnianie praworządności, w tym niezależności sądów, walka z korupcją, praniem pieniędzy i przestępczością zorganizowaną, a także przejrzystość, dobre rządzenie na wszystkich szczeblach oraz reforma administracji publicznej, w tym w dziedzinie zamówień publicznych, konkurencji i pomocy państwa, w dalszym ciągu są kluczowymi wyzwaniami i mają dla beneficjentów zasadnicze znaczenie w kontekście zbliżania się do Unii i przygotowania do pełnego przyjęcia obowiązków związanych z członkostwem w Unii. Z uwagi na bardziej długotrwały charakter reform przeprowadzanych w tych obszarach i na konieczność wykazania postępów, pomoc finansowa udzielana na podstawie niniejszego rozporządzenia powinna jak najszybciej zostać wykorzystana do rozwiązania tych kwestii.
- (20) Zgodnie z zasadą demokracji uczestniczącej Komisja powinna zachęcać każdego z beneficjentów wymienionych w załączniku I do wzmocnienia zdolności parlamentarnych, nadzoru parlamentarnego, procedur demokratycznych i sprawiedliwej reprezentacji.
- (21) Wzmocniona współpraca strategiczna i operacyjna dotycząca bezpieczeństwa pomiędzy Unią a beneficjentami wymienionymi w załączniku I ma kluczowe znaczenie dla skutecznego i efektywnego zwalczania zagrożeń dla bezpieczeństwa, zagrożeń związanych z przestępczością zorganizowaną i zagrożeń terrorystycznych.
- (22) Współpraca na poziomie międzynarodowym i regionalnym w zakresie migracji, w tym dalsze konsolidowanie zdolności w zakresie zarządzania granicami i migracjami, zapewnienie dostępu do ochrony międzynarodowej, wymiennianie się istotnymi informacjami, wzmocnienie kontroli granicznych i wysiłków służących radzeniu sobie z migracją nieuregulowaną, przeciwdziałanie przymusowym wysiedleniom i zwalczanie handlu ludźmi i przemytu ludzi, to ważny aspekt współpracy między Unią a beneficjentami wymienionymi w załączniku I.
- (23) Należy zwiększyć zdolności beneficjentów wymienionych w załączniku I w zakresie komunikacji, by zapewnić poparcie opinii publicznej dla unijnych wartości oraz korzyści i obowiązków wynikających z potencjalnego członkostwa w Unii, a także ich zrozumienie, zwalczając jednocześnie dezinformację.
- (24) Konieczne jest, aby Unia przeprowadziła transformacji w kierunku zdrowej planety i lepiej połączonego świata. Europejski Zielony Ład, ustanowiony w komunikacie Komisji z dnia 11 grudnia 2019 r., stanowi odnowione zobowiązanie w tym zakresie i nowe ramy strategiczne służące osiągnięciu tego globalnego celu. Unia powinna wykorzystać swój wpływ, wiedzę fachową i pomoc finansową, aby zmobilizować beneficjentów wymienionych w załączniku I do wkroczenia wraz z nią na ścieżkę zrównoważonego rozwoju. Niniejsze rozporządzenie powinno zatem wspierać zielony program działań poprzez wzmocnienie ochrony środowiska, przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i zwiększenie odporności na nią oraz przyspieszanie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną.
- (25) Beneficjenci wymienieni w załączniku I muszą być lepiej przygotowani do mierzenia się z globalnymi wyzwaniami, takimi jak zrównoważony rozwój i zmiana klimatu, oraz zachowywać zgodność z wysiłkami Unii w celu odpowiedzi na te problemy. Odzwierciedlając znaczenie przeciwdziałania zmianie klimatu zgodnie z zobowiązaniami Unii na rzecz realizacji porozumienia paryskiego przyjętego na podstawie Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu⁽⁷⁾ i celów zrównoważonego rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych, IPA III powinna przyczynić się do uwzględniania działań w dziedzinie klimatu w politykach Unii i do osiągnięcia celu ogólnego zakładającego, że 30 % wydatków budżetowych Unii zostanie przeznaczonych na wspieranie celów klimatycznych, oraz dążenia, by 7,5 % budżetu w 2024 r. oraz 10 % w 2026 r. i 2027 r. stanowiły wydatki związane z różnorodnością biologiczną, przy uwzględnieniu faktu, że cele w zakresie klimatu i różnorodności biologicznej nakładają się na siebie. Oczekuje się, że w ramach działań realizowanych w ramach IPA III 18 % całkowitej puli środków finansowych IPA III będzie przyczyniać się do realizacji celów klimatycznych, a celem będzie zwiększenie tego odsetka do 20 % do 2027 r. Podczas przygotowywania i realizacji IPA III zostaną określone właściwe działania, a całkowity wkład z IPA III powinien być uwzględniony w odpowiednich procesach ewaluacji i przeglądu.
- (26) Działania realizowane w ramach IPA III powinny wspierać realizację przyjętej we wrześniu 2015 r. Agendy Organizacji Narodów Zjednoczonych na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 jako agendy uniwersalnej, w którą w pełni zaangażowane są Unia i jej państwa członkowskie i którą zatwierdzili wszyscy beneficjenci wymienieni w załączniku I. Aby osiągnąć te cele, obok działań, w których jednym z głównych celów jest klimat, działania realizowane w ramach IPA III powinny, w miarę możliwości, uwzględniać cele zrównoważenia środowiskowego i cele w zakresie zmiany klimatu we wszystkich sektorach, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony środowiska i przeciwdziałania zanieczyszczeniom transgranicznym, a także powinny służyć do włączania zielonego wzrostu do strategii krajowych i lokalnych, w tym poprzez wspieranie kryteriów zrównoważonego rozwoju w zamówieniach publicznych. Działania realizowane w ramach IPA III powinny uwzględniać zasadę „nie wyrządzaj szkody”, i w jak największym stopniu powinny być zgodne z unijną systematyką, w szczególności by zapewnić zrównoważony charakter inwestycji na Bałkanach Zachodnich i w Turcji.

(7) Dz.U. L 282 z 19.10.2016, s. 4.

- (27) Przy wykonywaniu niniejszego rozporządzenia należy kierować się zasadami równości płci oraz wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt, a także dążyć do ochrony i promowania praw kobiet i dziewcząt zgodnie z unijnymi planami działania w sprawie równości płci i odpowiednimi konkluzjami Rady oraz konwencjami międzynarodowymi, w tym konkluzjami Rady w sprawie kobiet, pokoju i bezpieczeństwa z dnia 10 grudnia 2018 r. Ugruntowanie równości płci oraz wzmocnienie pozycji kobiet w działaniach zewnętrznych Unii oraz zwiększenie wysiłków na rzecz osiągnięcia minimalnych standardów wyników wskazanych w unijnych planach działania w sprawie równości płci powinny prowadzić do przyjęcia uwzględniającego płeć, transformacyjnego podejścia we współpracy między Unią a beneficjentami wymienionymi w załączniku I. Równość płci powinna być odzwierciedlona i uwzględniana w całym procesie wdrażania niniejszego rozporządzenia.
- (28) W niniejszym rozporządzeniu określono pulę środków finansowych na cały czas trwania IPA III, która podczas corocznej procedury budżetowej ma stanowić dla Parlamentu Europejskiego i Rady główną kwotę odniesienia w rozumieniu pkt 18 Porozumienia międzyinstytucjonalnego z dnia 16 grudnia 2020 r. między Parlamentem Europejskim, Radą Unii Europejskiej i Komisją Europejską w sprawie dyscypliny budżetowej, współpracy w kwestiach budżetowych i należytego zarządzania finansami oraz w sprawie nowych zasobów własnych, w tym również harmonogramu wprowadzania nowych zasobów własnych ⁽⁸⁾.
- (29) Komisja oraz państwa członkowskie powinny zapewnić zgodność, spójność, konsekwentność oraz komplementarność swojej pomocy, w szczególności poprzez regularne konsultacje oraz częste wymiany informacji na poszczególnych etapach cyklu udzielania pomocy, w tym na poziomie lokalnym. Należy również podjąć kroki niezbędne do zapewnienia lepszej koordynacji z innymi darczyńcami i komplementarności wobec nich, w tym poprzez regularne konsultacje. Komisja powinna zapewnić, aby prowadzono należyte konsultacje z odpowiednimi zainteresowanymi podmiotami działającymi na terytorium beneficjentów wymienionych w załączniku I, w tym, stosownie do okoliczności, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego oraz władzami lokalnymi i regionalnymi, a także by podmioty te miały dostęp – w stosownym czasie – do właściwych informacji, aby umożliwić im odgrywanie istotnej roli w trakcie opracowywania i realizacji programów oraz w związanych z tym procesach monitorowania. Społeczeństwo obywatelskie powinno odgrywać większą rolę w programach realizowanych za pośrednictwem organów rządowych oraz w przypadku otrzymywania pomocy unijnej jako bezpośredni beneficjent. W podobny sposób pomoc unijna powinna również wspierać obrońców praw człowieka.
- (30) Priorytety działań służących osiągnięciu celów w stosownych obszarach polityki wspieranych na podstawie niniejszego rozporządzenia należy określić w ramach programowania opracowywanych przez Komisję na czas obowiązywania unijnych wieloletnich ram finansowych na lata 2021–2027 (zwanym dalej „ramami programowania IPA”). Ramy programowania IPA powinny zostać opracowane w partnerstwie z beneficjentami wymienionymi w załączniku I, zgodnie z ogólnymi ramami polityki i zasadami, jak również z ogólnymi i szczegółowymi celami ustanowionymi w niniejszym rozporządzeniu, i powinny one należycie uwzględniać stosowne strategie krajowe. Ramy programowania IPA powinny określać obszary, które mają uzyskiwać pomoc, wraz z orientacyjnymi alokacjami na każdy obszar wsparcia, w tym prognozami dotyczącymi wydatków związanych z klimatem.
- (31) Wsparcie starań beneficjentów wymienionych w załączniku I na rzecz zreformowania ich systemów politycznych, prawnych i gospodarczych z myślą o członkostwie w Unii leży we wspólnym interesie Unii i tych beneficjentów. Pomoc powinna opierać się zarówno na podejściu opartym na wynikach, jak i na zasadzie sprawiedliwego podziału, i tym samym zapewniać postępy wszystkich beneficjentów wymienionych w załączniku I. Pomoc powinna być ukierunkowana i dostosowana do ich indywidualnej sytuacji, z uwzględnieniem wszelkich dalszych wysiłków niezbędnych do osiągnięcia celów niniejszego rozporządzenia. Potrzeby i zdolności beneficjentów wymienionych w załączniku I należy uwzględniać zgodnie z zasadą sprawiedliwego podziału, by unikać sytuacji, w której niektórzy beneficjenci uzyskaliby pomoc na nieproporcjonalnie niskim poziomie w porównaniu z innymi beneficjentami. Pomoc udzielana na podstawie niniejszego rozporządzenia powinna mieć zróżnicowany zakres i stopień intensywności stosownie do wyników osiąganych przez beneficjentów wymienionych w załączniku I, szczególnie ich zaangażowania w realizację reform i czynienia postępów w tym zakresie, w szczególności w dziedzinie praworządności i praw podstawowych, instytucji demokratycznych i reformy administracji publicznej, rozwoju gospodarczego i konkurencyjności.
- (32) W przypadku gdy stosowne wskaźniki pokazują znaczny regres lub stały brak postępów u beneficjenta wymienionego w załączniku I w obszarach objętych podejściem zgodnym z zasadą „najpierw kwestie podstawowe”, zakres i stopień intensywności pomocy powinien zostać odpowiednio zmodyfikowany, bez uszczerbku dla uprawnień Rady dotyczących przyjmowania środków ograniczających w następstwie decyzji w sprawie zerwania lub ograniczenia w całości lub w części stosunków gospodarczych i finansowych z jednym lub z większą liczbą państw trzecich zgodnie z art. 215 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) oraz bez uszczerbku dla uprawnienia Komisji

⁽⁸⁾ Dz.U. L 433 I z 22.12.2020, s. 28.

do zawieszenia płatności lub realizacji umów w sprawie finansowania zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046 ⁽⁹⁾ (zwanym dalej „rozporządzeniem finansowym”). Należy zwrócić należytą uwagę na poszanowanie przez beneficjentów zasad Karty Narodów Zjednoczonych i prawa międzynarodowego.

- (33) Komisja powinna dokonywać raz w roku oceny wdrażania ram programowania IPA, opisując sposób realizacji podejścia opartego na wynikach i zasady sprawiedliwego podziału. Ocena ta powinna też obejmować aktualną sytuację dotyczącą poziomu finansowania poszczególnych celów, jak również beneficjentów wymienionych w załączniku I. Ocena powinna także umożliwiać komitetowi ustanowionemu niniejszym rozporządzeniem uzyskiwanie odpowiednich informacji w celu udzielania pomocy Komisji.
- (34) Komisja powinna zapewnić jasne mechanizmy monitorowania i ewaluacji w celu zapewnienia skutecznej rozliczalności i przejrzystości przy wykonywaniu budżetu Unii, a także skutecznej oceny postępów w realizacji celów niniejszego rozporządzenia. Jeżeli jest to możliwe i stosowne, należy monitorować i poddawać ewaluacji rezultaty działań Unii na podstawie uprzednio zdefiniowanych, przejrzystych, właściwych dla danego kraju i mierzalnych wskaźników, dostosowanych do specyfiki i celów IPA III.
- (35) Przejście od zarządzania bezpośredniego funduszami przedakcesyjnymi przez Komisję do zarządzania pośredniego przez beneficjentów powinno następować stopniowo i odpowiednio do rzeczywistych możliwości każdego z beneficjentów, z uwzględnieniem zasad dobrego rządzenia. Komisja powinna przyjąć odpowiednie środki nadzorcze zapewniające ochronę interesów finansowych Unii oraz, w razie potrzeby, być w stanie odwrócić ten proces przejścia. W toku udzielania pomocy należy nadal korzystać ze struktur i instrumentów, które okazały się przydatne w procesie przedakcesyjnym.
- (36) Unia powinna dążyć do jak najefektywniejszego wykorzystania dostępnych zasobów w celu optymalizacji wpływu prowadzonych przez nią działań zewnętrznych. Cel ten należy osiągnąć poprzez zapewnienie spójności, konsekwentności i komplementarności wobec unijnych instrumentów finansowania zewnętrznego, jak również poprzez synergię z innymi politykami i programami Unii, takimi jak „Horyzont Europa” – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji – ustanowiony rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/695 ⁽¹⁰⁾, „Erasmus+”, ustanowiony rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/817 ⁽¹¹⁾, program Kreatywna Europa, ustanowiony rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/818 ⁽¹²⁾, Europejski Zielony Ład, Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, ustanowiony rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1056 ⁽¹³⁾, oraz instrument „Łącząc Europę”, ustanowiony rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1153 ⁽¹⁴⁾, w tym, w stosownych przypadkach, spójność z pomocą makrofinansową i komplementarność wobec niej.
- (37) Aby zmaksymalizować wpływ połączonych interwencji na osiągnięcie wspólnych celów, powinna zostać zapewniona możliwość wnoszenia wkładów z IPA III na działania podejmowane w ramach innych programów, o ile wkłady nie będą miały na celu pokrycia tych samych kosztów.
- (38) Finansowanie unijne w ramach IPA III powinno być wykorzystywane do finansowania działań związanych z międzynarodowym wymiarem „Erasmus+”, a realizacja tych działań powinna być dokonana zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2021/817.

⁽⁹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046 z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii, zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1296/2013, (UE) nr 1301/2013, (UE) nr 1303/2013, (UE) nr 1304/2013, (UE) nr 1309/2013, (UE) nr 1316/2013, (UE) nr 223/2014 i (UE) nr 283/2014 oraz decyzję nr 541/2014/UE, a także uchylające rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012 (Dz.U. L 193 z 30.7.2018, s. 1).

⁽¹⁰⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/695 z dnia 28 kwietnia 2021 r. ustanawiające program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont Europa” oraz zasady uczestnictwa i upowszechniania obowiązujące w tym programie oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1290/2013 i (UE) nr 1291/2013 (Dz.U. L 170 z 12.5.2021, s. 1).

⁽¹¹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/817 z dnia 20 maja 2021 r. ustanawiające „Erasmus+”: unijny program na rzecz kształcenia i szkolenia, młodzieży i sportu oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1288/2013 (Dz.U. L 189 z 28.5.2021, s. 1).

⁽¹²⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/818 z dnia 20 maja 2021 r. ustanawiające program Kreatywna Europa (2021–2027) i uchylające rozporządzenie (UE) nr 1295/2013 (Dz.U. L 189 z 28.5.2021, s. 34).

⁽¹³⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1056 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (Dz.U. L 231 z 30.6.2021, s. 1).

⁽¹⁴⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1153 z dnia 7 lipca 2021 r. ustanawiające instrument „Łącząc Europę” oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1316/2013 i (UE) nr 283/2014 (Dz.U. L 249 z 14.7.2021, s. 38).

- (39) Do niniejszego rozporządzenia zastosowanie mają horyzontalne zasady finansowe przyjęte przez Parlament Europejski i Radę na podstawie art. 322 TFUE. Zasady te zostały ustanowione w rozporządzeniu finansowym i określają w szczególności procedurę uchwalania i wykonywania budżetu w drodze dotacji, nagród, zamówień i zarządzania pośredniego oraz przewidują kontrolę odpowiedzialności podmiotów upoważnionych do działań finansowych. Zasady przyjęte na podstawie art. 322 TFUE obejmują także ogólny system warunkowości służący ochronie budżetu Unii.
- (40) Z uwagi na to, że poszanowanie demokracji, praw człowieka i praworządności ma zasadnicze znaczenie dla należytego zarządzania finansami i skutecznego finansowania unijnego zgodnie z rozporządzeniem finansowym, powinno być możliwe zawieszanie pomocy w razie pogorszenia się sytuacji w zakresie demokracji, praw człowieka lub praworządności spowodowanego przez beneficjenta wymienionego w załączniku I.
- (41) Rodzaje finansowania oraz metody wykonywania określone na podstawie niniejszego rozporządzenia powinny być wybierane na podstawie stopnia, w jakim umożliwiają osiągnięcie szczegółowych celów działań i uzyskanie rezultatów, z uwzględnieniem w szczególności kosztów kontroli, obciążeń administracyjnych oraz spodziewanego ryzyka braku zgodności. Powinno to obejmować uwzględnianie korzystania z płatności ryczałtowych, stawek zryczałtowanych i kosztów jednostkowych, a także finansowanie niepowiązane z kosztami, o których mowa w art. 125 ust. 1 rozporządzenia finansowego.
- (42) Unia powinna nadal stosować wspólne zasady realizacji swoich działań zewnętrznych. Zasady i procedury wdrażania unijnych instrumentów finansowania działań zewnętrznych są określone w rozporządzeniu (UE) 2021/947. Należy ustanowić dodatkowe szczegółowe przepisy dotyczące konkretnych sytuacji, w szczególności w obszarach polityki w zakresie współpracy transgranicznej, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich.
- (43) Działania zewnętrzne są często realizowane w bardzo zmiennym środowisku, wymagającym ciągłego i szybkiego dostosowania do zmieniających się potrzeb partnerów Unii oraz do globalnych wyzwań, takich jak prawa człowieka, demokracja i dobre rządzenie, bezpieczeństwo i stabilność, zmiana klimatu i ochrona środowiska, migracja nieuregulowana i przymusowe wysiedlenia oraz ich podstawowe przyczyny. Pogodzenie zasady przewidywalności z potrzebą szybkiego reagowania na nowe potrzeby oznacza w konsekwencji dostosowanie realizacji finansowej programów. Aby zwiększyć zdolność Unii do reagowania na nieprzewidziane potrzeby, przy jednoczesnym poszanowaniu zasady jednoroczności budżetu Unii, niniejsze rozporządzenie powinno zachować mechanizmy elastyczności dopuszczone na mocy rozporządzenia finansowego w ramach innych polityk, mianowicie przeniesienia i ponowne zaciąganie zobowiązań na środki finansowe, na które już zaciągnięto zobowiązania, przy jednoczesnym przestrzeganiu celów i założeń określonych w niniejszym rozporządzeniu. Pozwoli to zapewnić wydajne wykorzystanie środków finansowych Unii zarówno na rzecz obywateli Unii, jak i beneficjentów wymienionych w załączniku I, zwiększając w ten sposób maksymalnie środki finansowe Unii dostępne na potrzeby interwencji w ramach działań zewnętrznych Unii.
- (44) Nowy Europejski Fundusz na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Plus (EFZR+), ustanowiony rozporządzeniem (UE) 2021/947, opierając się na swoim poprzedniku, powinien stanowić zintegrowany pakiet finansowy zapewniający zdolność finansowania w formie dotacji, gwarancji budżetowych i innych instrumentów finansowych na całym świecie, w tym na rzecz beneficjentów wymienionych w załączniku I. Ramy inwestycyjne dla Bałkanów Zachodnich powinny zapewniać zarządzanie operacjami realizowanymi w ramach EFZR+ obejmującymi Bałkany Zachodnie i podejmowanymi na podstawie niniejszego rozporządzenia. Komitet sterujący ram inwestycyjnych dla Bałkanów Zachodnich obejmuje, w stosownych przypadkach, beneficjentów z Bałkanów Zachodnich wymienionych w załączniku I, podmioty wnoszące wkład do Europejskiego Wspólnego Funduszu na rzecz Bałkanów Zachodnich, odpowiednie instytucje finansowe i odpowiednie organizacje regionalne. Specjalna rada strategiczna ds. operacji realizowanych w ramach EFZR+ obejmujących Bałkany Zachodnie powinna nadal mieć inkluzywny charakter.
- (45) Gwarancja na działania zewnętrzne, ustanowiona rozporządzeniem (UE) 2021/947, wspiera operacje realizowane w ramach EFZR+, a IPA III powinna przyczynić się do zaspokajania potrzeb w zakresie tworzenia rezerw na potrzeby operacji na rzecz beneficjentów wymienionych w załączniku I, w tym w odniesieniu do tworzenia rezerw i do zobowiązań wynikających z pożyczek udzielanych w ramach pomocy makrofinansowej.
- (46) Istotne jest zapewnienie, aby programy współpracy transgranicznej były realizowane spójnie z ramami ustalonymi w programach działań zewnętrznych i rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1059⁽¹⁵⁾. W niniejszym rozporządzeniu powinny zostać ustanowione przepisy szczególne dotyczące współfinansowania.

⁽¹⁵⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1059 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących celu „Europejska współpraca terytorialna” (Interreg) wspieranego w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz instrumentów finansowania zewnętrznego (Dz.U. L 231 z 30.6.2021, s. 94).

- (47) Roczne lub wieloletnie plany działania i środki, o których mowa w niniejszym rozporządzeniu, stanowią programy prac na podstawie rozporządzenia finansowego. Roczne lub wieloletnie plany działania składają się z zestawu środków zebranych w jednym dokumencie.
- (48) Zgodnie z rozporządzeniem finansowym, rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 883/2013⁽¹⁶⁾ i rozporządzeniami Rady (WE, Euratom) nr 2988/95⁽¹⁷⁾, (Euratom, WE) nr 2185/96⁽¹⁸⁾ i (UE) 2017/1939⁽¹⁹⁾ interesy finansowe Unii należy chronić za pomocą proporcjonalnych środków, w tym środków w zakresie zapobiegania nieprawidłowościom – w tym nadużyciom finansowym – ich wykrywania, korygowania i prowadzenia w ich sprawie postępowań, odzyskiwania środków utraconych, nienależnie wypłaconych lub nieodpowiednio wykorzystanych oraz, w stosownych przypadkach, nakładania kar administracyjnych. W szczególności, zgodnie z rozporządzeniami (Euratom, WE) nr 2185/96 i (UE, Euratom) nr 883/2013, Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) jest uprawniony do prowadzenia dochodzeń administracyjnych, w tym kontroli na miejscu i inspekcji, w celu ustalenia, czy miały miejsce nadużycia finansowe, korupcja lub wszelka inna nielegalna działalność na szkodę interesów finansowych Unii. Zgodnie z rozporządzeniem Rady (UE) 2017/1939 Prokuratura Europejska (EPPO) jest uprawniona do prowadzenia postępowań przygotowawczych oraz wnoszenia i popierania oskarżeń w sprawie przestępstw naruszających interesy finansowe Unii, jak przewidziano w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1371⁽²⁰⁾. Zgodnie z rozporządzeniem finansowym każda osoba lub podmiot, które otrzymują środki finansowe Unii, mają w pełni współpracować w celu ochrony interesów finansowych Unii, przyznać Komisji, OLAF, Trybunałowi Obrachunkowemu oraz, w przypadku państw członkowskich, które uczestniczą we wzmocnionej współpracy na podstawie rozporządzenia (UE) 2017/1939, EPPO niezbędne prawa i dostęp, a także zapewnić, aby wszelkie osoby trzecie uczestniczące w wykonywaniu środków finansowych Unii przyznały tym organom równoważne prawa. Beneficjenci wymienieni w załączniku I powinni też niezwłocznie zgłosić Komisji nieprawidłowości, w tym nadużycia finansowe, będące przedmiotem wstępnych ustaleń w postępowaniach administracyjnych lub sądowych, oraz regularnie informować ją o przebiegu postępowań administracyjnych i sądowych. W celu zbliżenia do dobrych praktyk w państwach członkowskich, zgłaszanie to powinno odbywać się za pomocą środków elektronicznych ustanowionych przez Komisję, przy użyciu systemu zarządzania nieprawidłowościami.
- (49) Pomoc udzielana na podstawie niniejszego rozporządzenia powinna być wdrażana w sposób przejrzysty, rozliczalny i odpolityczniony. Komisja powinna ściśle monitorować tę sytuację, w tym na poziomie lokalnym.
- (50) Komunikacja sprzyja debacie demokratycznej, wzmacnia kontrolę instytucjonalną i nadzór instytucjonalny nad finansowaniem unijnym oraz przyczynia się do zwiększenia wiarygodności Unii. Unia i beneficjenci finansowania unijnego powinni lepiej eksponować działania Unii i odpowiednio informować o wartości dodanej unijnego wsparcia. W tym kontekście, zgodnie z rozporządzeniem finansowym, umowy zawarte z odbiorcami finansowania unijnego powinny zawierać zobowiązania dotyczące zapewnienia odpowiedniego eksponowania działań Unii, a w przypadku gdy zobowiązania te nie są wykonywane, Komisja powinna w stosownym czasie podjąć odpowiednie działania.
- (51) W celu uwzględnienia wszelkich zmian w ramach polityki rozszerzenia lub istotnych zmian sytuacji beneficjentów wymienionych w załączniku I, należy przekazać Komisji uprawnienia do przyjmowania aktów zgodnie z art. 290 TFUE dotyczących dostosowywania i aktualizowania priorytetów tematycznych dotyczących pomocy wymienionych w załącznikach II i III oraz do przyjęcia aktu delegowanego w celu uzupełnienia niniejszego rozporządzenia przez określenie niektórych celów szczegółowych i priorytetów tematycznych dotyczących pomocy. Szczególnie ważne jest, aby w czasie prac przygotowawczych Komisja prowadziła stosowne konsultacje, w tym na poziomie ekspertów, oraz aby konsultacje te prowadzone były zgodnie z zasadami określonymi w Porozumieniu międzyinstytucjonalnym z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie lepszego stanowienia prawa⁽²¹⁾. W szczególności, aby zapewnić Parlamentowi Europejskiemu i Radzie udział na równych zasadach w przygotowaniu aktów delegowanych, instytucje te otrzymują wszelkie dokumenty w tym samym czasie co eksperci państw członkowskich, a eksperci tych instytucji mogą systematycznie brać udział w posiedzeniach grup eksperckich Komisji zajmujących się przygotowaniem aktów delegowanych.

⁽¹⁶⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 883/2013 z dnia 11 września 2013 r. dotyczące dochodzeń prowadzonych przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1073/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady i rozporządzenie Rady (Euratom) nr 1074/1999 (Dz.U. L 248 z 18.9.2013, s. 1).

⁽¹⁷⁾ Rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 2988/95 z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich (Dz.U. L 312 z 23.12.1995, s. 1).

⁽¹⁸⁾ Rozporządzenie Rady (Euratom, WE) nr 2185/96 z dnia 11 listopada 1996 r. w sprawie kontroli na miejscu oraz inspekcji przeprowadzanych przez Komisję w celu ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich przed nadużyciami finansowymi i innymi nieprawidłowościami (Dz.U. L 292 z 15.11.1996, s. 2).

⁽¹⁹⁾ Rozporządzenie Rady (UE) 2017/1939 z dnia 12 października 2017 r. wdrażające wzmocnioną współpracę w zakresie ustanowienia Prokuratury Europejskiej (Dz.U. L 283 z 31.10.2017, s. 1).

⁽²⁰⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1371 z dnia 5 lipca 2017 r. w sprawie zwalczania za pośrednictwem prawa karnego nadużyć na szkodę interesów finansowych Unii (Dz.U. L 198 z 28.7.2017, s. 29).

⁽²¹⁾ Dz.U. L 123 z 12.5.2016, s. 1.

- (52) W celu zapewnienia jednolitych warunków wykonywania niniejszego rozporządzenia, w szczególności dotyczących szczególnych warunków i struktur zarządzania pośredniego z beneficjentami wymienionymi w załączniku I i wdrażania pomocy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, należy powierzyć Komisji uprawnienia wykonawcze. Uprawnienia te powinny być wykonywane zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 182/2011⁽²²⁾. W procesie ustanawiania jednolitych warunków wykonywania niniejszego rozporządzenia należy uwzględnić doświadczenia z zarządzania dotychczasową pomocą przedakcesyjną oraz z jej wdrożenia. Te jednolite warunki należy zmienić, o ile wymaga tego sytuacja.
- (53) Komitet utworzony na mocy niniejszego rozporządzenia powinien również posiadać uprawnienia w zakresie aktów prawnych i zobowiązań na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 1085/2006⁽²³⁾ i rozporządzenia (UE) nr 231/2014, jak również w zakresie wykonywania art. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 389/2006⁽²⁴⁾.
- (54) Ponieważ cele niniejszego rozporządzenia nie mogą zostać osiągnięte w sposób wystarczający przez państwa członkowskie, natomiast możliwe jest ich lepsze osiągnięcie na poziomie Unii, może ona podjąć działania zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 TUE. Zgodnie z zasadą proporcjonalności określoną w tym artykule niniejsze rozporządzenie nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tych celów.
- (55) Aby zapewnić ciągłość udzielania wsparcia w odpowiednim obszarze polityki oraz umożliwić rozpoczęcie wdrażania od początku obowiązywania wieloletnich ram finansowych na lata 2021–2027, niniejsze rozporządzenie powinno wejść w życie w trybie pilnym i być stosowane z mocą wsteczną od dnia 1 stycznia 2021 r.,

PRZYJMUJĄ NINIEJSZE ROZPORZĄDZENIE:

ROZDZIAŁ I

Przepisy ogólne

Artykuł 1

Przedmiot

Niniejsze rozporządzenie ustanawia Instrument Pomocy Przedakcesyjnej („IPA III”) na okres obowiązywania wieloletnich ram finansowych na lata 2021–2027 (zwanym dalej „WRF 2021-2027”).

Niniejsze rozporządzenie określa cele IPA III, budżet na lata 2021–2027, formy pomocy unijnej oraz zasady dotyczące przyznawania takiej pomocy.

Artykuł 2

Definicja

Do celów niniejszego rozporządzenia „współpraca transgraniczna” oznacza współpracę pomiędzy:

- a) państwami członkowskimi a beneficjentami wymienionymi w załączniku I do niniejszego rozporządzenia, o której mowa w art. 3 pkt 1 lit. b) rozporządzenia (UE) 2021/1059;
- b) co najmniej dwoma beneficjentami wymienionymi w załączniku I do niniejszego rozporządzenia; lub

⁽²²⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 182/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. ustanawiające przepisy i zasady ogólne dotyczące trybu kontroli przez państwa członkowskie wykonywania uprawnień wykonawczych przez Komisję (Dz.U. L 55 z 28.2.2011, s. 13).

⁽²³⁾ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1085/2006 z dnia 17 lipca 2006 r. ustanawiające Instrument Pomocy Przedakcesyjnej (IPA) (Dz.U. L 210 z 31.7.2006, s. 82).

⁽²⁴⁾ Rozporządzenie Rady (WE) nr 389/2006 z dnia 27 lutego 2006 r. ustanawiające instrument wsparcia finansowego w celu stymulowania rozwoju gospodarczego tureckiej wspólnoty cypryjskiej i zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2667/2000 w sprawie Europejskiej Agencji Odbudowy (Dz.U. L 65 z 7.3.2006, s. 5).

- c) beneficjentami wymienionymi w załączniku I do niniejszego rozporządzenia a państwami i terytoriami wymienionymi w załączniku I do rozporządzenia (UE) 2021/947.

Artykuł 3

Cele IPA III

1. Celem ogólnym IPA III jest udzielanie wsparcia beneficjentom wymienionym w załączniku I w przyjmowaniu i realizowaniu reform politycznych, instytucjonalnych, prawnych, administracyjnych, społecznych i gospodarczych, aby beneficjenci ci przestrzegali wartości unijnych i stopniowo dostosowywali się do przepisów, norm, polityk i praktyk Unii (zwanym dalej „dorobkiem prawnym”) z myślą o przyszłym członkostwie w Unii, przyczyniając się tym samym do wzajemnej stabilności, bezpieczeństwa, pokoju i dobrobytu.

2. Cele szczegółowe IPA III są następujące:

- a) wzmocnienie praworządności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności – w tym poprzez propagowanie niezależności sądownictwa, zwiększone bezpieczeństwo oraz walkę z korupcją i przestępczością zorganizowaną, zapewnianie zgodności z prawem międzynarodowym, wolność mediów i wolność nauki oraz środowisko sprzyjające rozwojowi organizacji społeczeństwa obywatelskiego, propagowanie niedyskryminacji i tolerancji, zapewnianie poszanowania praw osób należących do mniejszości oraz promowanie równości płci oraz poprawa zarządzania migracją, w tym zarządzania granicami i przeciwdziałania migracji nieuregulowanej, a także rozwiązanie problemu przymusowych wysiedleń;
- b) poprawa skuteczności administracji publicznej i wspieranie przejrzystości, reform strukturalnych oraz dobrego rządzenia na wszystkich szczeblach, w tym w obszarze zamówień publicznych i pomocy państwa;
- c) kształtowanie przepisów, norm, polityk i praktyk beneficjentów wymienionych w załączniku I w celu ich dostosowania do przepisów, norm, polityk i praktyk Unii oraz pogłębienie współpracy regionalnej, pojednania i stosunków dobrosąsiedzkich, a także kontaktów międzyludzkich i komunikacji strategicznej;
- d) wzmocnienie rozwoju gospodarczego i społecznego oraz spójności, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży, w tym poprzez wysokiej jakości polityki w dziedzinie kształcenia i zatrudnienia, poprzez wspieranie inwestycji i rozwoju sektora prywatnego, ze szczególnym naciskiem na małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), a także na rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich;
- e) wzmocnienie ochrony środowiska, zwiększenie odporności na zmianę klimatu, przyspieszenie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, rozwój gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego oraz wzmocnienie zrównoważonej konektywności we wszystkich jej wymiarach;
- f) wsparcie spójności terytorialnej i współpracy transgranicznej ponad granicami lądowymi i morskimi, w tym współpracy ponadnarodowej i międzyregionalnej.

3. Zgodnie z celami szczegółowymi pomoc może, w stosownych przypadkach, dotyczyć następujących priorytetów tematycznych:

- a) utworzenie i wspieranie od początkowego etapu prawidłowego funkcjonowania instytucji niezbędnych do zapewnienia praworządności oraz dalsze umacnianie instytucji demokratycznych;
- b) wzmocnienie zdolności do radzenia sobie z wyzwaniami związanymi z migracją na poziomie regionalnym i międzynarodowym;
- c) wzmocnienie zdolności w zakresie komunikacji strategicznej, w tym informowania społeczeństwa o reformach niezbędnych do spełnienia kryteriów członkostwa w Unii;
- d) wzmocnienie dobrego rządzenia i reformowanie administracji publicznej zgodnie z zasadami administracji publicznej;
- e) wzmocnienie zarządzania budżetem i gospodarką;
- f) wzmocnienie wszystkich aspektów stosunków dobrosąsiedzkich, stabilności regionalnej i wzajemnej współpracy;
- g) wzmocnienie zdolności Unii i jej partnerów w zakresie zapobiegania konfliktom, budowania pokoju oraz reagowania na potrzeby przedkryzysowe i pokryzysowe;
- h) zwiększenie zdolności, niezależności i pluralizmu organizacji społeczeństwa obywatelskiego;
- i) propagowanie dostosowania przepisów, norm, polityk i praktyk beneficjentów do tych obowiązujących w Unii;

- j) wspieranie równości płci i wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt;
- k) zwiększenie dostępu do kształcenia, szkolenia i uczenia się przez całe życie – oraz podniesienie ich jakości – na wszystkich szczeblach, wsparcie sektora kultury i sektora kreatywnego oraz sportu;
- l) sprzyjanie tworzeniu zatrudnienia o wysokiej jakości i dostępu do rynku pracy;
- m) propagowanie ochrony socjalnej i włączenia społecznego oraz walka z ubóstwem;
- n) propagowanie inteligentnego, zrównoważonego, sprzyjającego włączeniu społecznemu i bezpiecznego transportu, usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych, a także zwiększanie bezpieczeństwa energetycznego i dywersyfikacji źródeł energii;
- o) poprawa otoczenia sektora prywatnego i konkurencyjności przedsiębiorstw, w szczególności MŚP;
- p) poprawa dostępu do technologii i usług cyfrowych oraz zintensyfikowanie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji;
- q) przyczynianie się do bezpieczeństwa dostaw żywności i wody;
- r) ochrona środowiska i poprawa jakości środowiska;
- s) współpraca z beneficjentami wymienionymi w załączniku I w zakresie pokojowego wykorzystywania energii jądrowej w obszarze zdrowia, rolnictwa i bezpieczeństwa żywności;
- t) zwiększenie zdolności sektora rolno-spożywczego i sektora rybołówstwa do radzenia sobie z presją konkurencyjną i siłami rynkowymi.

4. Z myślą o promowaniu stosunków dobrosąsiedzkich, wspieraniu integracji z Unią i promowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego pomoc na rzecz współpracy transgranicznej między beneficjentami wymienionymi w załączniku I może w stosownych przypadkach dotyczyć następujących priorytetów tematycznych:

- a) propagowanie zatrudnienia, mobilności pracowników oraz społecznego i kulturowego włączenia ponad granicami;
- b) ochrona środowiska oraz wspieranie przystosowywania się do zmiany klimatu, łagodzenie zmiany klimatu oraz zapobieganie ryzyku i zarządzanie nim;
- c) propagowanie zrównoważonego transportu i poprawa infrastruktury publicznej;
- d) propagowanie gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego;
- e) propagowanie turystyki oraz ochrona i promowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego;
- f) inwestycje na rzecz młodzieży, sportu, kształcenia i umiejętności;
- g) propagowanie sprawowania rządów na poziomie lokalnym i regionalnym;
- h) propagowanie inicjatyw transgranicznych na rzecz pojednania i sprawiedliwości okresu przejściowego;
- i) poprawa konkurencyjności, otoczenia biznesowego oraz rozwój MŚP, handlu i inwestycji;
- j) wzmocnienie badań naukowych, rozwoju technologicznego, innowacji i technologii cyfrowych.

5. Priorytety tematyczne udzielania pomocy stosownie do potrzeb i zdolności beneficjentów wymienionych w załączniku I są szczegółowo określone w załączniku II. Priorytety tematyczne współpracy transgranicznej pomiędzy beneficjentami wymienionymi w załączniku I są szczegółowo określone w załączniku III. Każdy z tych priorytetów tematycznych może przyczynić się do osiągnięcia więcej niż jednego celu szczegółowego.

6. Komisja jest uprawniona do przyjęcia, przed przyjęciem ram programowania IPA, aktu delegowanego zgodnie z art. 14 i 15 w celu uzupełnienia niniejszego rozporządzenia przez określenie niektórych celów szczegółowych i priorytetów tematycznych dotyczących pomocy związanych ze sprawami, o których mowa w ust. 3 lit. a)–m) i r) oraz w ust. 4 lit. a)–j) niniejszego artykułu.

Artykuł 4

Budżet

1. Pula środków finansowych przeznaczonych na realizację IPA III w latach 2021–2027 wynosi 14 162 000 000 EUR w cenach bieżących.
2. Kwota, o której mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, może zostać wykorzystana do finansowania środków wsparcia w ramach realizacji IPA III, takich jak działania przygotowawcze, monitorowanie, kontrola, audyt i ewaluacja, wraz z systemami informatycznymi dla przedsiębiorstw, zgodnie z art. 24 rozporządzenia (UE) 2021/947.

Artykuł 5

Przepisy międzyprogramowe

1. Podczas wykonywania niniejszego rozporządzenia zapewnia się konsekwentność, synergię i komplementarność wobec innych obszarów działań zewnętrznych Unii i jej innych stosownych polityk i programów oraz spójność polityk na rzecz rozwoju.
2. Rozporządzenie (UE) 2021/947 stosuje się do działań realizowanych na mocy niniejszego rozporządzenia, jeżeli niniejsze rozporządzenie odsyła do tego rozporządzenia.
3. IPA III wnosi środki finansowe na rzecz działań realizowanych i zarządzanych zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2021/817. Rozporządzenie (UE) 2021/817 stosuje się do wykorzystania tych środków finansowych. W tym celu wkład IPA III zostaje ujęty w jednolitym dokumencie programowym, o którym mowa w art. 13 ust. 6 rozporządzenia (UE) 2021/947, przyjętym zgodnie z procedurami określonymi w tym rozporządzeniu. Ten dokument programowy zawiera orientacyjną kwotę minimalną, która ma zostać alokowana na działania ustanowione w rozporządzeniu (UE) 2021/817.
4. Pomoc udzielana na podstawie niniejszego rozporządzenia może obejmować rodzaje działań przewidziane w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności, którego cele szczegółowe i zakres wsparcia określono w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 ⁽²⁵⁾, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, ustanowionego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 ⁽²⁶⁾, oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, który zostanie ustanowiony rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającym przepisy dotyczące wsparcia na podstawie planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 i rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013.
5. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego wnosi wkład w programy lub środki ustanowione na potrzeby współpracy transgranicznej między beneficjentami wymienionymi w załączniku I a państwem członkowskim lub państwami członkowskimi. Komisja przyjmuje te programy i środki zgodnie z art. 17 ust. 3 niniejszego rozporządzenia. Kwotę wkładu ze środków IPA III przeznaczonych na współpracę transgraniczną (zwaną dalej „IPA III – współpraca transgraniczna”), o której mowa w art. 10 ust. 3 rozporządzenia (UE) 2021/1059, określa się zgodnie z tym artykułem. Programy w ramach IPA III – współpraca transgraniczna są zarządzane zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2021/1059.

⁽²⁵⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności (Dz.U. L 231 z 30.6.2021, s. 60).

⁽²⁶⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013 (Dz.U. L 231 z 30.6.2021, s. 21).

6. IPA III może wnieść wkład w programy lub środki współpracy ponadnarodowej i międzyregionalnej ustanowione i realizowane na podstawie rozporządzenia (UE) 2021/1059, z uwzględnieniem odpowiednio strategii makroregionalnych lub strategii na rzecz basenu morskiego, w których to programach lub środkach uczestniczą beneficjenci wymienieni w załączniku I do niniejszego rozporządzenia.

W przypadku gdy program lub środek współpracy transnarodowej i międzyregionalnej jest również wspierany z ISWMR, płatności zaliczkowych dokonuje się zgodnie z art. 22 ust. 5 rozporządzenia (UE) 2021/947.

7. W stosownych przypadkach inne programy unijne mogą wnieść wkład w działania ustanowione w niniejszym rozporządzeniu zgodnie z art. 9, pod warunkiem że wkłady te nie pokrywają tych samych kosztów. Niniejsze rozporządzenie może także przyczynić się do realizacji środków ustanowionych w ramach innych programów unijnych, pod warunkiem że wkłady nie będą pokrywać tych samych kosztów. W takich przypadkach w programie prac obejmującym te działania określa się, które przepisy mają zastosowanie.

8. W celu zapewnienia spójności i skuteczności finansowania unijnego lub usprawnienia współpracy regionalnej Komisja może w należycie uzasadnionych przypadkach postanowić o rozszerzeniu kwalifikowalności planów działań i środków, o których mowa w art. 9 ust. 1, na kraje, terytoria lub regiony, które w innym przypadku nie kwalifikowałyby się do finansowania na podstawie art. 3 ust. 1, pod warunkiem że realizowany plan lub środek mają charakter globalny, regionalny lub transgraniczny.

ROZDZIAŁ II

Planowanie strategiczne

Artykuł 6

Ramy polityki i zasady ogólne

1. Ramy polityki rozszerzenia określone przez Radę Europejską i Radę, umowy ustanawiające wiążące prawnie stosunki z beneficjentami wymienionymi w załączniku I, jak również rezolucje Parlamentu Europejskiego, komunikaty Komisji oraz wspólne komunikaty Komisji i Wysokiego Przedstawiciela Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa stanowią ogólne ramy polityki służące wykonaniu niniejszego rozporządzenia. Komisja zapewnia spójność między pomocą udzielaną na podstawie niniejszego rozporządzenia a ramami polityki rozszerzenia.

2. Programy i działania realizowane w ramach IPA III służące osiągnięciu celów szczegółowych określonych w art. 3 ust. 2 uwzględniają priorytety horyzontalne dotyczące zmiany klimatu, ochrony środowiska, praw człowieka i równość płci, aby propagować zintegrowane działania, które przynoszą dodatkowe korzyści i przyczyniają się do osiągania licznych celów w sposób spójny. W stosownych przypadkach programy i działania uwzględniają wzajemne powiązania między celami zrównoważonego rozwoju, w tym celami dotyczącymi propagowania pokojowych i integracyjnych społeczeństw, jak również ograniczania ubóstwa.

3. Komisja, we współpracy z państwami członkowskimi, przyczynia się do realizacji zobowiązań Unii na rzecz większej przejrzystości i rozliczalności w dziedzinie udzielania pomocy, w tym poprzez udostępnianie za pośrednictwem internetowych baz danych informacji na temat wielkości pomocy i jej alokacji, oraz zapewnia, by dane były porównywalne oraz łatwo dostępne, wymieniane i publikowane.

4. Komisja i państwa członkowskie współpracują w celu zapewnienia spójności między pomocą udzielaną na podstawie niniejszego rozporządzenia a inną pomocą udzielaną przez Unię, państwa członkowskie oraz Grupę Europejskiego Banku Inwestycyjnego i dokładają starań, by pomoc ta nie powielala się, zgodnie z ustalonymi zasadami wzmacniania koordynacji operacyjnej w obszarze pomocy zewnętrznej, w tym poprzez wzmocnioną koordynację z państwami członkowskimi na poziomie lokalnym i harmonizację polityk i procedur, w szczególności międzynarodowych zasad skuteczności pomocy rozwojowej. Taka koordynacja obejmuje regularne i terminowe konsultacje, częstą wymianę informacji na różnych etapach cyklu udzielania pomocy oraz spotkania z udziałem wszystkich zainteresowanych stron mające na celu koordynację pomocy, w tym na poziomie lokalnym, oraz stanowi jeden z podstawowych etapów procesu programowania Unii i państw członkowskich.

5. Zgodnie z zasadą inkluzywnego partnerstwa w stosownych przypadkach Komisja zapewnia, aby prowadzono należyte konsultacje z odpowiednimi zainteresowanymi podmiotami działającymi na terytorium beneficjentów wymienionych w załączniku I, w tym, stosownie do okoliczności, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego oraz władzami lokalnymi i regionalnymi a także by podmioty te miały dostęp – w stosownym czasie – do właściwych informacji, aby umożliwić im odgrywanie istotnej roli w trakcie opracowywania i realizacji programów oraz w związanych z tym procesach monitorowania. Komisja zachęca odpowiednie zainteresowane podmioty do koordynowania ich działań.

W stosownych przypadkach zwiększane są zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym ich zdolności jako bezpośrednich beneficjentów pomocy.

6. Komisja, we współpracy z państwami członkowskimi, podejmuje niezbędne kroki w celu zapewnienia koordynacji z wielostronnymi i regionalnymi organizacjami i podmiotami, takimi jak organizacje międzynarodowe i instytucje finansowe, oraz agencjami i darczyńcami spoza Unii oraz komplementarność wobec nich.

ROZDZIAŁ III

Wdrażanie

Artykuł 7

Ramy programowania IPA

1. W zakresie realizacji celów szczegółowych, o których mowa w art. 3 ust. 2, i priorytetów tematycznych, o których mowa w art. 3 ust. 3, określonych szczegółowo w załącznikach II i III, pomoc udzielana na podstawie niniejszego rozporządzenia opiera się na ramach programowania IPA. Komisja ustanawia ramy programowania IPA na okres obowiązywania WRF 2021–2027.
2. Parlament Europejski i Rada zatwierdzają roczne środki w granicach przewidzianych w WRF 2021–2027.
3. Ramy programowania IPA są opracowywane zgodnie z ramami polityki i zasadami ogólnymi określonymi w art. 6, z należyтым uwzględnieniem stosownych strategii krajowych i polityk sektorowych.
4. Ramy programowania IPA zawierają orientacyjne alokacje środków finansowych Unii według obszarów tematycznych zgodnie z celami szczegółowymi, o których mowa w art. 3 ust. 2, stosownie do przypadku, w podziale na poszczególne lata, bez uszczerbku dla możliwości łączenia pomocy przyczyniającej się do osiągnięcia różnych celów szczegółowych.
5. Ramy programowania IPA zawierają wskaźniki służące do oceny postępów w realizacji celów szczegółowych, o których mowa w art. 3 ust. 2. Wskaźniki te muszą być spójne z kluczowymi wskaźnikami efektywności, o których mowa w załączniku IV.
6. Komisja dokonuje rocznej oceny wdrażania ram programowania IPA w świetle zmian ram polityki, o których mowa w art. 6, na podstawie wskaźników, o których mowa w ust. 5 niniejszego artykułu. Ocena ta obejmuje również aktualną sytuację dotyczącą alokacji, na które zaciągnięto zobowiązania i które zaplanowano, według beneficjentów wymienionych w załączniku I, a także sposobu realizacji podejścia opartego na wynikach i zasady sprawiedliwego podziału, o których mowa w art. 8. Komisja przedkłada tę ocenę komitetowi, o którym mowa w art. 17.
7. Na podstawie rocznej oceny, o której mowa w ust. 6, Komisja może zaproponować stosowną zmianę ram programowania IPA. Ponadto Komisja może poddać przeglądowi ramy programowania IPA po przeprowadzeniu ewaluacji śródkresowej, o której mowa w art. 42 rozporządzenia (UE) 2021/947, i w stosownych przypadkach może je zmienić. Zmian ram programowania IPA dokonuje się zgodnie z procedurą, o której mowa w ust. 8.
8. Bez uszczerbku dla ust. 9, Komisja przyjmuje ramy programowania IPA w drodze aktu wykonawczego. Ten akt wykonawczy przyjmuje się zgodnie z procedurą sprawdzającą, o której mowa w art. 17 ust. 3.
9. Komisja przyjmuje ramy programowania dotyczące współpracy transgranicznej z państwami członkowskimi zgodnie z art. 17 ust. 3.

Artykuł 8

Pomoc dla beneficjentów, ocena wyników i zasada sprawiedliwego podziału

1. Pomoc udzielana na podstawie niniejszego rozporządzenia opiera się zarówno na podejściu opartym na wynikach, jak i na zasadzie sprawiedliwego podziału, jak określono w ust. 2, 3 i 4.

2. Pomoc ma na celu zapewnienie postępów wszystkich beneficjentów wymienionych w załączniku I i jest ona ukierunkowana na ich indywidualną sytuację i dostosowana do niej, z uwzględnieniem dalszych wysiłków niezbędnych do osiągnięcia celów niniejszego rozporządzenia. Potrzeby i zdolności tych beneficjentów uwzględniane są zgodnie z zasadą sprawiedliwego podziału, aby unikać sytuacji, w której niektórzy beneficjenci uzyskaliby pomoc na nieproporcjonalnie niskim poziomie w porównaniu z innymi beneficjentami.
3. Pomoc ma zróżnicowany zakres i stopień intensywności stosownie do wyników osiągniętych przez beneficjentów wymienionych w załączniku I, w szczególności ich zaangażowania w realizację reform i postępów czynionych w tym zakresie, oraz stosownie do ich potrzeb.
4. Przy ocenianiu wyników osiągniętych przez beneficjentów wymienionych w załączniku I i podejmowaniu decyzji o udzieleniu pomocy, zwraca się szczególną uwagę na wysiłki podjęte w dziedzinie praworządności i praw podstawowych, instytucji demokratycznych i reformy administracji publicznej oraz rozwoju gospodarczego i konkurencyjności.
5. W przypadku znacznego regresu lub stałego braku postępów beneficjenta wymienionego w załączniku I w obszarach, o których mowa w ust. 4 niniejszego artykułu, mierzonych za pomocą wskaźników, o których mowa w art. 7 ust. 5, zakres i stopień intensywności pomocy powinien zostać odpowiednio zmodyfikowany, zgodnie z ust. 6, w tym poprzez proporcjonalne zmniejszenie i przekierowanie środków finansowych, w taki sposób, aby nie wywierać negatywnego wpływu na wsparcie na rzecz lepszego poszanowania praw podstawowych, demokracji i praworządności, w tym wsparcie na rzecz społeczeństwa obywatelskiego i, w stosownych przypadkach, współpracy z władzami lokalnymi. Gdy postępy zostaną ponownie odnotowane, modyfikuje się odpowiednio pomoc, zgodnie z ust. 6, aby w dalszym ciągu wspierać te wysiłki.
6. Decyzje o udzielaniu beneficjentom wymienionym w załączniku I pomocy są podejmowane w ramach środków, o których mowa w art. 9.

Artykuł 9

Środki i metody wykonawcze

1. Pomoc udzielana na podstawie niniejszego rozporządzenia jest wdrażana w ramach zarządzania bezpośredniego lub zarządzania pośredniego zgodnie z rozporządzeniem finansowym poprzez roczne lub wieloletnie plany działania i środki, o których mowa w tytule II rozdział III rozporządzenia (UE) 2021/947. Komisja przyjmuje, w drodze aktów wykonawczych, plany działania i środki. Te akty wykonawcze przyjmuje się zgodnie z procedurą sprawdzającą, o której mowa w art. 17 ust. 3. Do niniejszego rozporządzenia stosuje się tytuł II rozdział III rozporządzenia (UE) 2021/947, z wyjątkiem art. 28 ust. 1 tego rozporządzenia.
2. Przejście od zarządzania bezpośredniego przez Komisję do zarządzania pośredniego przez beneficjentów wymienionych w załączniku I następuje stopniowo i odpowiednio do rzeczywistych możliwości każdego z tych beneficjentów oraz z uwzględnieniem zasad dobrego rządzenia. Komisja przyjmuje odpowiednie środki nadzoru zapewniające ochronę interesów finansowych Unii, stosownie do przypadku. Komisja może również odwrócić ten proces przejścia w przypadku, gdy beneficjent wymieniony w załączniku I nie postępuje zgodnie z odpowiednimi obowiązkami, zasadami, celami i przepisami ustanowionymi w rozporządzeniu finansowym.
3. Parlament Europejski może regularnie wymieniać poglądy z Komisją na temat własnych programów pomocy, w odniesieniu do takich kwestii, jak budowanie zdolności, w tym w odniesieniu do powiązanej z tym mediacji i dialogu, oraz obserwacja wyborów.
4. Plany działania przewidziane w niniejszym rozporządzeniu mogą być przyjmowane na okres do siedmiu lat.
5. Wsparcie budżetowe jest oparte na wzajemnej rozliczalności i wspólnym zaangażowaniu na rzecz demokracji, praw człowieka i praworządności i jest udzielane zgodnie z art. 236 rozporządzenia finansowego i art. 27 rozporządzenia (UE) 2021/947. Działania realizowane w ramach IPA III wspierają rozwój kontroli parlamentarnej, zdolności audytu oraz zwiększoną przejrzystość i publiczny dostęp do informacji.

Artykuł 10

Współpraca transgraniczna

1. Na programy współpracy transgranicznej pomiędzy beneficjentami wymienionymi w załączniku I a państwami członkowskimi alokuje się orientacyjnie, zgodnie z ich potrzebami i priorytetami, maksymalnie 3 % puli środków finansowych.

2. Stopa współfinansowania unijnego na poziomie każdego priorytetu nie może przekraczać 85 % wydatków kwalifikowalnych w ramach programu współpracy transgranicznej.
3. Poziom płatności zaliczkowych na współpracę transgraniczną z państwami członkowskimi może przekroczyć odsetek, o którym mowa w art. 51 ust. 3 rozporządzenia (UE) 2021/1059, i wynosi maksymalnie 50 % pierwszych trzech zobowiązań budżetowych na rzecz danego programu.
4. W przypadku przerwania programów współpracy transgranicznej zgodnie z art. 12 rozporządzenia (UE) 2021/1059, wsparcie dla przerwano programu, które pozostaje dostępne na mocy niniejszego rozporządzenia może być wykorzystane w celu finansowania innych działań kwalifikujących się na podstawie niniejszego rozporządzenia.

ROZDZIAŁ IV

Kwalifikowalność

Artykuł 11

Kwalifikowalność do finansowania w ramach IPA III

Udział w procedurach udzielania zamówień, udzielania dotacji i przyznawania nagród w związku z działaniami finansowanymi na podstawie niniejszego rozporządzenia jest otwarty dla organizacji międzynarodowych i regionalnych oraz wszystkich innych osób fizycznych będących obywatelami następujących krajów oraz osób prawnych mających faktyczną siedzibę w jednym z nich:

- a) państwa członkowskie, beneficjenci wymienieni w załączniku I do niniejszego rozporządzenia, umawiające się strony Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym i kraje zamieszczone w załączniku I do rozporządzenia (UE) 2021/947; oraz
- b) kraje, którym Komisja przyznała dostęp do pomocy zewnętrznej na zasadzie wzajemności.

Na potrzeby lit. b) dostęp na zasadzie wzajemności można przyznać na czas określony nie krótszy niż jeden rok, pod warunkiem że dany kraj uzna, na równych warunkach, kwalifikowalność podmiotów z Unii i z krajów kwalifikujących się na podstawie niniejszego rozporządzenia. Komisja decyduje o przyznaniu dostępu na zasadzie wzajemności po odbyciu konsultacji z zainteresowanym krajem odbiorcą pomocy lub krajami odbiorcami pomocy.

ROZDZIAŁ V

EFZR+ i gwarancje budżetowe

Artykuł 12

Instrumenty finansowe i gwarancja na działania zewnętrzne

1. Zgodnie z art. 31 ust. 7 rozporządzenia (UE) 2021/947 beneficjenci wymienieni w załączniku I do niniejszego rozporządzenia kwalifikują się do wsparcia udzielanego w ramach Europejskiego Funduszu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Plus (EFZR+) oraz gwarancji na działania zewnętrzne. Operacje realizowane w ramach EFZR+ i w ramach gwarancji na działania zewnętrzne są finansowane na podstawie niniejszego rozporządzenia, zgodnie ze znajdującym odpowiednie zastosowanie tytułem II rozdział IV rozporządzenia (UE) 2021/947, z zastrzeżeniem przepisów szczególnych niniejszego artykułu.
2. Komisji doradza specjalna rada strategiczna w sprawach związanych z zarządzaniem operacjami realizowanymi w ramach EFZR+ na rzecz Bałkanów Zachodnich (zwana dalej „radą strategiczną”).
3. Rada strategiczna doradza Komisji w sprawie strategicznego ukierunkowania inwestycji na rzecz Bałkanów Zachodnich w ramach EFZR+ i przyczynia się do dostosowania inwestycji do zasad przewodnich, ram polityki i celów określonych w niniejszym rozporządzeniu.

Rada strategiczna wspiera Komisję w ustalaniu ogólnych celów inwestycyjnych na rzecz Bałkanów Zachodnich w zakresie korzystania z gwarancji na działania zewnętrzne w celu wspierania operacji realizowanych w ramach EFZR+, a także monitoruje odpowiedni i zróżnicowany zakres tematyczny okien inwestycyjnych.

4. W skład rady strategicznej wchodzi przedstawiciele Komisji, wszystkich państw członkowskich i Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI).

Parlament Europejski ma status obserwatora. Udział w radzie strategicznej może być otwarty dla innych odpowiednich zainteresowanych podmiotów. Decyzję w sprawie włączenia nowego członka lub obserwatora podejmuje rada strategiczna.

Bez uszczerbku dla szczególnych ustaleń dotyczących współprzewodnictwa, radzie strategicznej przewodniczy Komisja; w miarę możliwości rada strategiczna przyjmuje opinie w drodze konsensusu.

Udział w posiedzeniach rady strategicznej jest dobrowolny.

5. Przed pierwszym posiedzeniem rady strategicznej Komisja proponuje regulamin, który jest przyjmowany przez radę strategiczną, w tym zasady dotyczące udziału przedstawicieli w ramach inwestycyjnych dla Bałkanów Zachodnich, roli obserwatorów i wyznaczania współprzewodniczących.

Protokoły i porządki posiedzeń rady strategicznej podaje się do wiadomości publicznej po ich przyjęciu.

6. Komisja przedstawia radzie strategicznej raz w roku sprawozdanie z postępów w zakresie realizacji operacji obejmujących Bałkany Zachodnie.

ROZDZIAŁ VI

Monitorowanie, sprawozdawczość i ewaluacja

Artykuł 13

Monitorowanie, audyt, ewaluacja i ochrona interesów finansowych Unii

1. Art. 41 rozporządzenia (UE) 2021/947 w zakresie dotyczącym monitorowania i sprawozdawczości stosuje się odpowiednio do niniejszego rozporządzenia. Sprawozdanie roczne, o którym mowa w art. 41 ust. 5 rozporządzenia (UE) 2021/947, zawiera również informacje na temat zobowiązań i płatności w podziale na poszczególne instrumenty (IPA, IPA II i IPA III).

2. Kluczowe wskaźniki efektywności służące do monitorowania wdrażania i postępów IPA III w realizacji celów szczegółowych określonych w art. 3 zostały wymienione w załączniku IV do niniejszego rozporządzenia.

3. Do współpracy transgranicznej z państwami członkowskimi stosuje się wskaźniki, o których mowa w art. 34 rozporządzenia (UE) 2021/1059.

4. Poza wskaźnikami wymienionymi w załączniku IV, w ramach rezultatów dotyczących pomocy z IPA III uwzględniane są sprawozdania towarzyszące corocznym komunikatom Komisji dotyczącym polityki rozszerzenia Unii oraz dokonywane przez Komisję oceny programów reform gospodarczych.

5. Poza elementami, o których mowa w art. 41 ust. 5 i 6 rozporządzenia (UE) 2021/947, sprawozdanie roczne zawiera informacje na temat zobowiązań w podziale na cele szczegółowe, o których mowa w art. 3 niniejszego rozporządzenia.

6. Art. 42 rozporządzenia (UE) 2021/947 w zakresie dotyczącym ewaluacji śródkresowej i końcowej stosuje się odpowiednio.

7. Poza przepisami art. 129 rozporządzenia finansowego dotyczącymi ochrony interesów finansowych Unii, w ramach zarządzania pośredniego beneficjenci wymienieni w załączniku I do niniejszego rozporządzenia niezwłocznie zgłaszają Komisji wszelkie nieprawidłowości, w tym nadużycia finansowe, będące przedmiotem wstępnych ustaleń w postępowaniach administracyjnych lub sądowych, oraz regularnie informują Komisję o przebiegu postępowań administracyjnych i sądowych w odniesieniu do takich nieprawidłowości. Zgłoszeń takich dokonuje się za pomocą środków elektronicznych ustanowionych przez Komisję, przy użyciu systemu zarządzania nieprawidłowościami.

ROZDZIAŁ VII

Przepisy końcowe

Artykuł 14

Przekazanie uprawnień

Komisja jest uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych zgodnie z art. 15 w celu zmiany załączników II, III i IV oraz do przyjęcia aktu delegowanego w celu uzupełnienia niniejszego rozporządzenia by określić niektóre cele szczegółowe i priorytety tematyczne dotyczące pomocy, o których mowa w art. 3 ust. 6.

Artykuł 15

Wykonywanie przekazanych uprawnień

1. Powierzenie Komisji uprawnień do przyjmowania aktów delegowanych podlega warunkom określonym w niniejszym artykule.
2. Uprawnienia do przyjmowania aktów delegowanych, o których mowa w art. 14, powierza się Komisji na okres obowiązywania niniejszego rozporządzenia.
3. Przekazanie uprawnień, o którym mowa w art. 14, może zostać w dowolnym momencie odwołane przez Parlament Europejski lub przez Radę. Decyzja o odwołaniu kończy przekazanie określonych w niej uprawnień. Decyzja o odwołaniu staje się skuteczna następnego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* lub w późniejszym terminie określonym w tej decyzji. Nie wpływa ona na ważność już obowiązujących aktów delegowanych.
4. Niezwłocznie po przyjęciu aktu delegowanego Komisja przekazuje go równocześnie Parlamentowi Europejskiemu i Radzie.
5. Akt delegowany przyjęty na podstawie art. 14 wchodzi w życie tylko wówczas, gdy ani Parlament Europejski, ani Rada nie wyraziły sprzeciwu w terminie dwóch miesięcy od przekazania tego aktu Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, lub gdy, przed upływem tego terminu, zarówno Parlament Europejski, jak i Rada poinformowały Komisję, że nie wniosą sprzeciwu. Termin ten przedłuża się o dwa miesiące z inicjatywy Parlamentu Europejskiego lub Rady.

Artykuł 16

Przyjęcie dalszych przepisów wykonawczych

Komisja przyjmuje, zgodnie z procedurą sprawdzającą, o której mowa w art. 17 ust. 3, przepisy szczegółowe ustanawiające jednolite warunki wykonywania niniejszego rozporządzenia, w szczególności dotyczące struktur, które mają być ustanowione w ramach przygotowań do przystąpienia, oraz dotyczące pomocy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Artykuł 17

Procedura komitetowa

1. Komisję wspomaga komitet Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (zwany dalej „komitetem IPA III”). Komitet ten jest komitetem w rozumieniu rozporządzenia (UE) nr 182/2011.
2. Komitet IPA III wspomaga Komisję z myślą o osiągnięciu celów, o których mowa w art. 3, w świetle rocznej oceny dokonywanej przez Komisję zgodnie z art. 7 ust. 6 i art. 13 ust. 5.
3. W przypadku odesłania do niniejszego ustępu stosuje się art. 5 rozporządzenia (UE) nr 182/2011.

4. Regulamin komitetu IPA III ustanawia proporcjonalne terminy umożliwiające jego członkom wczesne i skuteczne przeanalizowanie projektów aktów wykonawczych i wyrażenie swoich opinii, zgodnie z art. 3 rozporządzenia (UE) nr 182/2011.
5. W przypadku gdy opinia komitetu ma zostać uzyskana w drodze procedury pisemnej, procedura ta kończy się bez osiągnięcia rezultatu gdy, przed upływem terminu na wydanie opinii, zdecyduje o tym przewodniczący komitetu lub wniesie o to zwykła większość członków komitetu.
6. Obserwator z EBI bierze udział w posiedzeniach komitetu IPA III, na których omawiane są sprawy dotyczące EBI.
7. Komitet IPA III wspomaga Komisję i jest również uprawniony w zakresie aktów prawnych i zobowiązań na podstawie rozporządzeń (WE) nr 1085/2006 oraz (UE) nr 231/2014 oraz w zakresie wykonania art. 3 rozporządzenia (WE) nr 389/2006.
8. Komitet IPA III nie jest właściwy w zakresie dokonywania wkładów na rzecz „Erasmus+” zgodnie z art. 5 ust. 3.

Artykuł 18

Informacje, komunikacja i eksponowanie

1. Odbiorcy finansowania unijnego w ramach IPA III podają informacje o pochodzeniu tych środków oraz zapewniają eksponowanie finansowania unijnego, w szczególności podczas promowania działań i ich rezultatów oraz składania na ich temat sprawozdań, poprzez uwypuklanie wsparcia otrzymanego od Unii i związanych z nim korzyści dla mieszkańców w sposób widoczny w materiałach informacyjnych dotyczących działań objętych wsparciem na podstawie niniejszego rozporządzenia oraz poprzez dostarczanie w sposób strategiczny spójnych, skutecznych i proporcjonalnych ukierunkowanych informacji przeznaczonych dla różnych grup odbiorców, w tym dla mediów i opinii publicznej.

Umowy zawierane z odbiorcami finansowania unijnego na podstawie IPA III muszą określać obowiązki w tym zakresie.

Umowy zawierane z beneficjentami wymienionymi w załączniku I muszą obejmować zasady, których należy przestrzegać w zakresie działań w zakresie eksponowania i komunikacji, oraz cele tych działań, a także wyraźnie określony obowiązek aktywnego rozpowszechniania informacji o programach i działaniach realizowanych w ramach IPA III.

Aby poprawić rezultaty działań komunikacyjnych, w przypadku programów współpracy transgranicznej pomiędzy beneficjentami wymienionymi w załączniku I, należy zaplanować konkretne wspólne działania komunikacyjne.

Działania realizowane w ramach IPA III prowadzone są zgodnie z wymogami w zakresie komunikacji i eksponowania w działaniach zewnętrznych finansowanych przez Unię oraz z innymi odpowiednimi wytycznymi.

2. Komisja prowadzi działania informacyjne i komunikacyjne związane z IPA III, jej działaniami i rezultatami, w szczególności na poziomie lokalnym i regionalnym, aby zapewnić eksponowanie pomocy finansowej Unii. Zasoby finansowe alokowane w ramach IPA III przyczyniają się również do komunikacji instytucjonalnej i sprawozdawczości na temat priorytetów politycznych Unii, w zakresie, w jakim priorytety te są bezpośrednio związane z celami, o których mowa w art. 3.

3. IPA III wspiera komunikację strategiczną i dyplomację publiczną, w tym walkę z dezinformacją, z myślą o informowaniu o wartościach Unii oraz wartości dodanej jej działań i o osiągniętych w ich wyniku rezultatach.

4. Komisja podaje do wiadomości publicznej zgodnie z art. 38 rozporządzenia finansowego stosowne informacje na temat wszystkich działań finansowanych na podstawie niniejszego rozporządzenia, w tym w stosownych przypadkach za pośrednictwem kompleksowej pojedynczej strony internetowej.

5. W przypadku gdy kwestie bezpieczeństwa lub delikatne kwestie polityczne mogą sprawić, że rozwiązaniem preferowanym lub koniecznym będzie ograniczenie działań w zakresie komunikacji i eksponowania w pewnych krajach lub pewnych obszarach, lub w pewnych okresach, odbiorców docelowych oraz narzędzia, produkty i kanały, które mają być wykorzystane do promowania danego działania, ustala się indywidualnie dla każdego przypadku, po konsultacji i w porozumieniu z Unią. Wszelkie takie wyjątki muszą być należycie uzasadnione, a ich zakres musi być określony i ograniczony w każdym przypadku. W przypadku gdy niezbędna jest szybka interwencja w odpowiedzi na nagły kryzys, nie ma konieczności natychmiastowego zapewnienia pełnego planu komunikacji i eksponowania. W takich sytuacjach jednak od początku odpowiednio informuje się o wsparciu Unii.

Artykuł 19

Przepisy przejściowe

1. Niniejsze rozporządzenie nie ma wpływu na kontynuację ani modyfikację działań realizowanych na podstawie rozporządzeń (WE) nr 1085/2006 lub (UE) nr 231/2014, które nadal stosuje się do tych działań aż do ich zamknięcia. Do tych działań stosuje się tytuł II rozdział III rozporządzenia (UE) 2021/947, z wyjątkiem jego art. 28 ust. 1 i 3, w miejsce których stosuje się art. 8 ust. 4 oraz art. 10 ust. 1 i 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 236/2014 ⁽²⁷⁾.
2. Z puli środków finansowych przeznaczonych na IPA III pokrywane mogą być również wydatki na pomoc techniczną i administracyjną niezbędne w celu zapewnienia przejścia między środkami przyjętymi w ramach IPA II oraz w ramach IPA III, a także na wszelkie działania związane z przygotowaniem kolejnego programu pomocy przedakcesyjnej.
3. W razie potrzeby w budżecie Unii obejmującym okres po roku 2027 mogą zostać zapisane środki na pokrycie wydatków przewidzianych w art. 4 ust. 2, aby umożliwić zarządzanie działaniami, które nie zostaną zakończone do dnia 31 grudnia 2027 r.

Artykuł 20

Wejście w życie

Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie z dniem jego opublikowania w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Niniejsze rozporządzenie stosuje się od dnia 1 stycznia 2021 r.

Niniejsze rozporządzenie wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich.

Sporządzono w Strasburgu dnia 15 września 2021 r.

W imieniu Parlamentu Europejskiego

D. M. SASSOLI

Przewodniczący

W imieniu Rady

A. LOGAR

Przewodniczący

⁽²⁷⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 236/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające wspólne zasady i procedury wdrażania unijnych instrumentów na rzecz finansowania działań zewnętrznych (Dz.U. L 77 z 15.3.2014, s. 95).

ZAŁĄCZNIK I

Republika Albanii
Bośnia i Hercegowina
Islandia
Kosowo *
Czarnogóra
Republika Macedonii Północnej
Republika Serbii
Republika Turcji

* Użycie tej nazwy nie wpływa na stanowiska w sprawie statusu Kosowa i jest zgodne z rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ 1244/1999 oraz z opinią Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie Deklaracji niepodległości Kosowa.

ZAŁĄCZNIK II

PRIORYTETY TEMATYCZNE DOTYCZĄCE POMOCY

Pomoc może być przeznaczona, stosownie do przypadku, na następujące priorytety tematyczne:

- a) Utworzenie i wspieranie od początkowego etapu prawidłowego funkcjonowania instytucji niezbędnych do zapewnienia praworządności oraz dalsze umacnianie instytucji demokratycznych. Interwencje w tym obszarze mają na celu: utworzenie niezależnych, rozliczalnych, bezstronnych, profesjonalnych, odpolitycznionych i skutecznych systemów sądowych, w tym poprzez przejrzyste i oparte na kryteriach merytorycznych systemy rekrutacji, oceny i awansu oraz skuteczne procedury dyscyplinarne w przypadku nadużyć, oraz wspieranie systemów współpracy sądowej; zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości; propagowanie współpracy policyjnej i wymiany informacji; opracowanie skutecznych narzędzi zapobiegania przestępczości zorganizowanej, handlowi ludźmi oraz nielegalnemu handlowi bronią strzelecką i lekką, przemytowi migrantów, handlowi narkotykami, praniu pieniędzy/finansowaniu terroryzmu, korupcji oraz zwalczanie tych zjawisk; wspieranie zaangażowania w działania Unii mające na celu zwalczanie terroryzmu i zapobieganie radykalizacji; oraz propagowanie i ochronę praw człowieka, w tym niedyskryminacji i równości płci, praw dziecka, praw osób należących do mniejszości, w tym mniejszości narodowych i Romów, oraz praw lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych, a także podstawowych wolności, w tym wolności wypowiedzi, wolności mediów, wolności zgromadzeń i zrzeszania się oraz ochrony danych.
- b) Wzmocnienie zdolności do radzenia sobie z wyzwaniami związanymi z migracją na poziomie regionalnym i międzynarodowym. Interwencje w tym obszarze mają na celu: wymianę istotnych informacji, dalsze wzmocnianie zdolności w zakresie zarządzania granicami i migracjami, zapewnienie dostępu do ochrony międzynarodowej, wzmocnienie kontroli granicznych i wysiłków służących radzeniu sobie z migracją nieuregulowaną oraz przeciwdziałanie przymusowym wysiedleniom.
- c) Wzmocnienie zdolności w zakresie komunikacji strategicznej, w tym informowania społeczeństwa o reformach niezbędnych do spełnienia kryteriów członkostwa w Unii. Wysiłki w tym obszarze mają na celu wspieranie dalszego rozwijania niezależnych i pluralistycznych mediów oraz umiejętności korzystania z mediów i służą między innymi jako środek budowania zdolności w dziedzinie cyberbezpieczeństwa oraz zwiększania odporności państwa i społeczeństwa na dezinformację i inne formy zagrożeń hybrydowych.
- d) Wzmocnienie dobrego rządzenia i reformowanie administracji publicznej zgodnie z zasadami administracji publicznej. Interwencje mają na celu: wzmocnienie ram w zakresie reform administracji publicznej, w tym w dziedzinie zamówień publicznych, poprawę planowania strategicznego, służącej włączeniu społecznemu i opartej na dowodach polityki oraz procesu legislacyjnego; większą profesjonalizację i odpolitycznienie służby cywilnej poprzez zakorzenienie zasad merytokracji; propagowanie przejrzystości i rozliczalności; udoskonalenie jakości i sposobu świadczenia usług, w tym wprowadzenie odpowiednich procedur administracyjnych oraz stosowanie administracji elektronicznej ukierunkowanej na obywateli; udoskonalenie zarządzania finansami publicznymi i poprawę opracowywania statystyk dobrej jakości.
- e) Wzmocnienie zarządzania budżetem i gospodarką. Interwencje mają na celu: wspieranie realizacji programów reform gospodarczych i systematycznej współpracy z międzynarodowymi instytucjami finansowymi w odniesieniu do podstawowych kwestii polityki gospodarczej oraz wzmocnienie instytucji gospodarczych; zwiększenie zdolności w zakresie umacniania stabilności makroekonomicznej i spójności społecznej; wspieranie zrównoważonego rozwoju i postępów w kierunku stworzenia funkcjonującej gospodarki rynkowej, która poradzi sobie z presją konkurencyjną i siłami rynkowymi wewnątrz Unii; oraz czynienie postępów na drodze do realizacji wspólnego rynku regionalnego.
- f) Wzmocnienie wszystkich aspektów stosunków dobrosąsiedzkich, stabilności regionalnej i wzajemnej współpracy.
- g) Wzmocnienie zdolności Unii i jej partnerów w zakresie zapobiegania konfliktom, budowania pokoju oraz reagowania na potrzeby przedkryzysowe i pokryzysowe, w tym poprzez: wczesne ostrzeganie oraz analizy ryzyka wystąpienia konfliktu; zachęcanie do tworzenia sieci kontaktów między ludźmi, środków na rzecz pojednania, budowania pokoju i zaufania, inicjatyw promujących pojednanie, sprawiedliwości okresu przejściowego, poszukiwania prawdy, reparacji i gwarancji niepowtórzenia (takich jak RECOM); oraz wspieranie budowania zdolności na rzecz bezpieczeństwa i rozwoju zgodnie z art. 9 rozporządzenia (UE) 2021/947.
- h) Zwiększenie zdolności, niezależności i pluralizmu organizacji społeczeństwa obywatelskiego i organizacji partnerów społecznych, w tym samorządów zawodowych, u beneficjentów wymienionych w załączniku I, oraz zachęcanie do tworzenia sieci kontaktów na wszystkich szczeblach między organizacjami mającymi siedzibę w Unii a organizacjami beneficjentów wymienionych w załączniku I, co umożliwi ich zaangażowanie w skuteczny dialog z podmiotami publicznymi i prywatnymi.
- i) Propagowanie dostosowania przepisów, norm, polityk i praktyk beneficjentów do tych obowiązujących w Unii, w tym w obszarze zamówień publicznych i pomocy państwa.

- j) Wspieranie równości płci i wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt. Interwencje w tym obszarze mają na celu: stworzenie warunków, które w większym stopniu ułatwiają kobietom i dziewczętom korzystanie z przysługujących im praw oraz uzyskanie rzeczywistej i wymiernej poprawy w zakresie równości płci w strategicznych obszarach polityki, takich jak wolność od wszelkich form przemocy ze względu na płeć; zdrowie seksualne i reprodukcyjne oraz prawa w tej dziedzinie; prawa gospodarcze i społeczne oraz wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt; równe uczestnictwo i równe przywództwo; kobiety, pokój i bezpieczeństwo; oraz aspekt płci w transformacji ekologicznej i cyfrowej, w tym poprzez wspieranie sporządzania budżetu z uwzględnieniem aspektu płci.
- k) Zwiększenie dostępu do kształcenia, szkolenia i uczenia się przez całe życie – oraz podniesienie ich jakości – na wszystkich szczeblach, wsparcie sektora kultury i sektora kreatywnego oraz sportu. Interwencje w tym obszarze mają na celu: propagowanie równego dostępu do wysokiej jakości wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem oraz kształcenia podstawowego i średniego; poprawę przekazywania umiejętności podstawowych; podwyższanie poziomu wykształcenia; przeciwdziałanie drenażowi mózgowi; ograniczenie wczesnego kończenia nauki; poprawę kształcenia nauczycieli; wzmocnienie pozycji dzieci i młodzieży oraz umożliwienie im pełnego wykorzystania ich potencjału; rozwój systemów kształcenia i szkolenia zawodowego oraz propagowanie systemów uczenia się poprzez praktyki w miejscu pracy w celu ułatwienia wchodzenia na rynek pracy, także w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami; poprawę jakości i znaczenia szkolnictwa wyższego i badań; zachęcanie do działalności w ramach stowarzyszeń absolwentów; oraz poprawę dostępu do uczenia się przez całe życie oraz wspieranie inwestycji w kształcenie oraz łatwo dostępną infrastrukturę szkoleniową, w szczególności z myślą o zmniejszeniu dysproporcji terytorialnych i sprzyjaniu kształceniu służącemu włączeniu społecznemu, wolnemu od segregacji, w tym za pomocą dostępnych technologii cyfrowych.
- l) Sprzyjanie tworzeniu zatrudnienia o wysokiej jakości i dostępu do rynku pracy. Interwencje w tym obszarze mają na celu zaradzenie wysokiej stopie bezrobocia i bierności przez wspieranie zrównoważonej integracji na rynku pracy, w szczególności ludzi młodych (zwłaszcza tych niepracujących, niekształcących się ani niezszołujących się), kobiet, osób długotrwale bezrobotnych i wszystkich słabo reprezentowanych grup. Środki powinny przyczynić się do tworzenia miejsc pracy o dobrej jakości i wspierać skuteczne egzekwowanie przepisów i standardów prawa pracy na całym terytorium zgodnie z podstawowymi zasadami i prawami, o których mowa w Europejskim filarze praw socjalnych. Inne kluczowe obszary interwencji to: wspieranie równości płci i młodzieży oraz propagowanie zdolności do zatrudnienia i wydajności, wspierania zdolności do przystosowywania się pracowników i przedsiębiorstw do zmian, ustanowienia zrównoważonego dialogu społecznego, modernizacji i wzmocnienia instytucji rynku pracy, takich jak publiczne służby zatrudnienia i inspektoraty pracy.
- m) Propagowanie ochrony socjalnej i włączenia społecznego oraz walka z ubóstwem. Interwencje w tym obszarze mają na celu zmodernizowanie systemów ochrony socjalnej w celu zapewnienia wydajnej, skutecznej i odpowiedniej ochrony na wszystkich etapach życia jednostki, propagowanie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej, sprzyjanie włączeniu społecznemu, propagowanie równych szans oraz eliminowanie nierówności i ubóstwa. Interwencje w tym obszarze koncentrują się również na poniższych zagadnieniach: integrowanie społeczności marginalizowanych, na przykład Romów; zwalczanie dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, opinie polityczne lub wszelkie inne opinie, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną; oraz ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, zrównoważonych usług wysokiej jakości, takich jak wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem, mieszkalnictwo, opieka zdrowotna i podstawowe usługi socjalne oraz opieka długoterminowa, w tym poprzez modernizację systemów ochrony socjalnej.
- n) Propagowanie inteligentnego, zrównoważonego, sprzyjającego włączeniu społecznemu i bezpiecznego transportu, usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych, a także zwiększanie bezpieczeństwa energetycznego i dywersyfikacji źródeł energii poprzez inwestowanie w projekty o dużej europejskiej wartości dodanej. Inwestycje powinny być uszeregowane pod względem ważności wedle ich istotności dla połączeń TEN-T z Unią, połączeń transgranicznych, tworzenia miejsc pracy, wkładu w zakresie mobilności zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju, ograniczenia emisji, oddziaływania na środowisko i bezpiecznej mobilności, w synergii z reformami propagowanymi przez Traktat o Wspólnocie Transportowej. Interwencje w obszarze energii mają na celu zwiększenie efektywności energetycznej i zrównoważonej produkcji energii, a także dywersyfikację krajów dostarczających energię i tras dostaw.
- o) Poprawa otoczenia sektora prywatnego i konkurencyjności przedsiębiorstw, w szczególności MŚP, w tym poprzez inteligentną specjalizację, jako kluczowe czynniki wzrostu gospodarczego, tworzenia miejsc pracy i zapewniania spójności. Priorytet należy nadać zrównoważonym projektom służącym poprawie otoczenia biznesowego.
- p) Poprawa dostępu do technologii i usług cyfrowych oraz zintensyfikowanie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji poprzez inwestowanie w łączność cyfrową, zaufanie i bezpieczeństwo cyfrowe, umiejętności cyfrowe oraz przedsiębiorczość w zakresie cyfryzacji, w tworzenie zdolności w ramach systemów badań i innowacji, w mobilność, infrastrukturę badawczą oraz w tworzenie sprzyjającego środowiska oraz poprzez propagowanie tworzenia sieci kontaktów i współpracy.
- q) Przyczynianie się do bezpieczeństwa dostaw żywności i wody oraz zachowania różnorodnych i opłacalnych systemów rolniczych w dynamicznych społecznościach wiejskich i na terenach wiejskich.

- r) Ochrona środowiska i poprawa jakości środowiska, zajęcie się problemem degradacji środowiska i powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej, propagowanie ochrony ekosystemów lądowych i morskich i odnawialnych zasobów naturalnych oraz zrównoważonego zarządzania nimi, inwestycje w jakość powietrza oraz inwestycje w zakresie gospodarowania zasobami wodnymi i odpadami oraz zrównoważonego zarządzania chemikaliami, propagowanie efektywnego gospodarowania zasobami, zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz wspieranie przejścia na zieloną gospodarkę i gospodarkę o obiegu zamkniętym, przyczynianie się do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych, zwiększenie odporności na zmianę klimatu oraz wspieranie zarządzania działaniami w dziedzinie klimatu i informowanie o nich, a także propagowanie efektywności energetycznej. IPA III powinna wspierać polityki sprzyjające przejściu do zasobooszczędnej, bezpiecznej i zrównoważonej gospodarki niskoemisyjnej oraz wzmocnieniu odporności na klęski żywiołowe, a także zapobiegania im oraz gotowości i reagowania na nie.
- s) Współpraca z beneficjentami wymienionymi w załączniku I w zakresie pokojowego wykorzystywania energii jądrowej w obszarze zdrowia, rolnictwa i bezpieczeństwa żywności, z zapewnieniem pełnego przestrzegania najwyższych standardów międzynarodowych, oraz wspieranie działań mających na celu zaradzenie skutkom narażenia społeczności lokalnych na jakiegokolwiek wypadki radiologiczne oraz służących poprawie ich warunków życia, oraz propagowanie zarządzania wiedzą, szkoleń i kształcenia w dziedzinach związanych z energią jądrową. W stosownych przypadkach działania te muszą być spójne z działaniami realizowanymi w ramach Europejskiego Instrumentu na rzecz Bezpieczeństwa Jądrowego oraz zgodne z rozporządzeniem (UE) 2021/947.
- t) Zwiększenie zdolności sektora rolno-spożywczego i sektora rybołówstwa do radzenia sobie z presją konkurencyjną i siłami rynkowymi, a także do stopniowego dostosowywania się do przepisów i norm unijnych, przy jednoczesnej realizacji celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych w zakresie zrównoważonego rozwoju terytorialnego obszarów wiejskich i przybrzeżnych.
-

ZAŁĄCZNIK III

**PRIORYTETY TEMATYCZNE DOTYCZĄCE POMOCY NA RZECZ WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ
POMIĘDZY BENEFICJANTAMI WYMIENIONYMI W ZAŁĄCZNIKU I**

Z myślą o promowaniu stosunków dobrosąsiedzkich, wspieraniu integracji z Unią i rozwoju społeczno-gospodarczego pomoc na rzecz współpracy transgranicznej może w stosownych przypadkach dotyczyć następujących priorytetów tematycznych:

- a) propagowanie zatrudnienia, mobilności pracowników oraz społecznego i kulturowego włączenia ponad granicami, między innymi poprzez: integrację transgranicznych rynków pracy, w tym mobilność transgraniczną; wspólne lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia; usługi informacyjne i doradcze oraz wspólne szkolenia; równość płci; równe szanse; integrację społeczności imigrantów i słabszych grup społecznych; inwestycje w zakresie publicznych służb zatrudnienia; oraz wspieranie inwestycji w zakresie zdrowia publicznego i usług społecznych;
- b) ochrona środowiska oraz wspieranie przystosowywania się do zmiany klimatu, łagodzenie zmiany klimatu oraz zapobieganie ryzyku i zarządzanie nim między innymi poprzez: wspólne działania na rzecz ochrony środowiska; propagowanie zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych, skoordynowanego planowania przestrzennego obszarów morskich, efektywnego gospodarowania zasobami oraz gospodarki o obiegu zamkniętym, korzystania z odnawialnych źródeł energii oraz przejścia do bezpiecznej i zrównoważonej zielonej gospodarki niskoemisyjnej; poprawę jakości powietrza i wody, w tym poprzez lepsze dostosowanie do europejskich norm środowiskowych, oraz lepsze gospodarowanie odpadami i wodą; wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń; zapewnianie odporności na klęski żywiołowe oraz zapobieganie klęskom i katastrofom, zapewnianie gotowości na nie i reagowanie na nie; oraz propagowanie i wzmacnianie międzynarodowej koordynacji rzek transgranicznych;
- c) propagowanie zrównoważonego transportu i poprawa infrastruktury publicznej między innymi za pomocą zmniejszania odizolowania poprzez poprawę dostępu do transportu, sieci i usług cyfrowych oraz inwestowanie w transgraniczne systemy i urzędnia dostaw wody i energii oraz gospodarowania odpadami;
- d) propagowanie gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego między innymi przez upowszechnianie łączności cyfrowej oraz rozwój usług administracji elektronicznej, budowania zaufania i bezpieczeństwa cyfrowego, jak również umiejętności cyfrowych i przedsiębiorczości w zakresie cyfryzacji;
- e) propagowanie turystyki, zwłaszcza zrównoważonej turystyki, oraz ochrona i promowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego;
- f) inwestycje na rzecz młodzieży, sportu, kształcenia i umiejętności między innymi poprzez przygotowanie i wdrażanie wspólnych systemów kształcenia, szkolenia zawodowego i szkoleń oraz tworzenie infrastruktury wspierającej wspólną aktywność młodzieży;
- g) propagowanie sprawowania rządów na poziomie lokalnym i regionalnym oraz zwiększanie zdolności władz lokalnych i regionalnych w zakresie planowania i działalności administracyjnej;
- h) propagowanie inicjatyw transgranicznych na rzecz pojednania i sprawiedliwości okresu przejściowego (takich jak RECOM);
- i) poprawa konkurencyjności, otoczenia biznesowego oraz rozwój MŚP, handlu i inwestycji, między innymi poprzez promowanie i wsparcie przedsiębiorczości, w szczególności w odniesieniu do MŚP, oraz rozwój lokalnych rynków transgranicznych i umiędzynarodowienie, a także przyczynianie się do powstania wspólnego rynku regionalnego;
- j) wzmocnienie badań naukowych, rozwoju technologicznego, innowacji i technologii cyfrowych między innymi poprzez propagowanie mobilności i wspólne wykorzystywanie zasobów ludzkich i infrastruktury w celach badawczych i rozwoju technologicznego.

ZAŁĄCZNIK IV

WYKAZ KLUCZOWYCH WSKAŹNIKÓW EFEKTYWNOŚCI

Aby pomóc w zmierzeniu postępów beneficjentów wymienionych w załączniku I i – w stosownych przypadkach – ich gotowości oraz tego, w jakim stopniu Unia przyczyniła się do realizacji celów szczegółowych IPA III, należy korzystać z kluczowych wskaźników efektywności przedstawionych w poniższym wykazie:

1. Złożony wskaźnik ⁽¹⁾ dotyczący kryteriów politycznych (źródło: Komisja Europejska).
2. Stosunek do UE: Odsetek ludności o pozytywnym stosunku do UE (źródło: Komisja Europejska/delegacje UE).
3. Złożony wskaźnik dotyczący dostosowania do dorobku prawnego Unii (źródło: Komisja Europejska).
4. Złożony wskaźnik dotyczący kryteriów gospodarczych (źródło: Komisja Europejska).
5. Wydatki na ochronę socjalną jako % PKB (źródło: Eurostat) i wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20–64 lat oraz zmiany współczynnika Giniego w odniesieniu do beneficjenta w czasie (źródło: Eurostat).
6. Umiejętności cyfrowe (źródło: Eurostat).
7. „Łatwość prowadzenia działalności gospodarczej” (źródło: Bank Światowy).
8. Energochłonność mierzona zużyciem energii pierwotnej i PKB (źródło: Eurostat). Udział energii odnawialnej w końcowym zużyciu energii brutto, wartości procentowe (źródło: Eurostat).
9. Emisje gazów cieplarnianych (w tonach ekwiwalentu dwutlenku węgla), których uniknięto przy wsparciu IPA III (źródło: Komisja Europejska). Stężenia PM 10 w porównaniu z dobową wartością dopuszczalną UE (50 µg/m³); (źródło: Europejska Agencja Środowiska).
10. Obszary ekosystemów morskich, lądowych i słodkowodnych: a) znajdujących się pod ochroną, b) objętych zrównoważoną gospodarką przy wsparciu IPA III.
11. Stosunki dobrosąsiedzkie, takie jak liczba ustanowionych, sformalizowanych i wdrożonych partnerstw transgranicznych, odsetek handlu międzyregionalnego w PKB (źródło danych: statystyki krajowe, Rada Współpracy Regionalnej), liczba osób przekraczających granicę/dzień oraz liczba pojazdów przewożących towary przekraczających codziennie granicę ⁽²⁾ (źródło: Obserwatorium ds. Transportu).

Wskaźniki będą, w stosownych przypadkach i w miarę możliwości, jeżeli są dostępne dane, zdezagregowane ze względu na płeć i wiek.

⁽¹⁾ Wskaźnik ten obejmuje pięć elementów:

- Funkcjonowanie sądownictwa
- Walka z korupcją
- Walka z przestępczością zorganizowaną
- Wolność wypowiedzi (stanowiąca część praw podstawowych)
- Reforma administracji publicznej.

⁽²⁾ Dane dotyczące tych ostatnich będą dostępne dopiero od 2023 r.